

กฎหมายอิสลาม

ข้อความเบื้องต้น

ก่อนที่จะศึกษาเรื่อง “กฎหมายอิสลาม” ควรจะศึกษาเสียก่อนว่าอะไรคือ “อิสลาม” เพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจขั้นพื้นฐาน นักศึกษาที่เลือกศึกษาวิชานี้ คงจะมีผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่ไม่น้อยทีเดียว หากได้อ่านหรือศึกษามาก่อนแล้ว เมื่อได้มีการทบทวนอีกครั้งหนึ่งก็คงจะเกิดความเข้าใจอันดียิ่งขึ้น

ความหมาย

“อิสลาม” เป็นชื่อของศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลก ซึ่งมีประชากรที่นับถือศาสนานี้กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปเกือบทั่วโลก

ชื่อนี้ พระผู้เป็นเจ้า (อัลลอฮ์) ทรงใช้เรียกศาสนาซึ่งพระองค์ได้ทรงเลือก “มุฮัมมัด” ให้เป็นศาสนทูต (รอซูล) เพื่อเทศนาสั่งสอนมนุษยชาติ โดยมี “อัลกุรอาน” เป็นคัมภีร์

คำ “อิสลาม” เป็นภาษาอาราบิก มาจากคำว่า “ชะละมะ” แปลว่า สันติ ความนอบน้อม การยอมจำนนโดยสิ้นเชิง คำนี้เป็นคำกริยาของคำ “ชะลาม” ซึ่งเป็นคำนาม

คำว่า “ชะลาม” นี้เป็นที่รู้จักกันมาก เพราะใช้กล่าวในการทักทายแก่กันในระหว่างคนมุสลิมโดยจะกล่าวเมื่อพบปะกันครั้งแรก

“อัลลามุอะลัยกุมวาเราะหิมะตุลลอฮิวะบารอกาทูฮ์” ซึ่งแปลว่า “ขอความสันติ สุข ความเมตตาปราณี และความเป็นศิริมงคลจากพระองค์อัลลอฮ์จงมีแด่ท่าน”

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่นับถือพระเจ้าองค์เดียว ซึ่งพระเจ้าในอิสลาม มีพระนามว่า “อัลลอฮ์” (ซุบหฺว)¹ ฉะนั้น อิสลามจึงมีความหมายว่าการนอบน้อมมอมนตนต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ (ซุบหฺว) แต่องค์เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อความสันติ

ฉะนั้น บุคคลใดก็ตามที่มีลักษณะดังกล่าวนี้จึงเรียกว่า “มุสลิม”

¹ซุบหฺว เป็นคำย่อของ “ซุบะฮานะฮฺวะตะอะลา” แปลว่า “ความบริสุทธิ์และความสูงสุดยิ่งแด่พระองค์” เป็นสร้อยที่ใช้หลังพระนามของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าโดยเฉพาะ หมายถึงการกล่าวแสดงความนอบน้อมสูงยิ่งต่อ อัลลอฮ์ ซึ่งมุสลิมทุกคนพึงปฏิบัติทุกครั้งเมื่อกล่าวถึงพระองค์

“มุสลิม” คือคำนามที่ใช้เรียกชื่อผู้นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นของมนุษยชาติ มิได้เป็นของชาติหนึ่งชาติใดโดยเฉพาะ ในปัจจุบันจึงมีทั้งอาหรับมุสลิม ไทยมุสลิม จีนมุสลิม ญี่ปุ่นมุสลิม อังกฤษมุสลิม ฯลฯ แต่จะเป็นชาติใดก็ตาม “มุสลิม” หมายถึงผู้นอบน้อมมอบตนต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ (ซุบหฺ) แต่ผู้เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อความสันติ

ข้อสังเกต ชื่อของศาสนาที่แตกต่างไปจากศาสนาอื่น ๆ เพราะไม่ได้มีชื่อตามศาสดา ผู้ประกาศศาสนา ฉะนั้นการที่มีผู้เรียกศาสนาอิสลามว่าศาสนาอะหะหมัด ลัทธิมุฮัมมัด ฯลฯ จึงเป็นการเรียกที่ผิด เป็นการเรียกที่แสดงถึงความไม่รู้จัก และไม่เข้าใจในอิสลาม

องค์ประกอบของศาสนา ได้แก่

1. ต้องมีหลักความเชื่อถือ	คือพระผู้เป็นเจ้า
2. ต้องมีศาสดา	คือท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลว) ¹
3. ต้องมีคำสอนหรือคัมภีร์	คือคัมภีร์อัลกุรอาน
4. ต้องมีสาวกหรือผู้สืบทอด	คือมุสลิมทุกคน
5. ต้องมีสถานที่หรือศาสนสถาน	คือมัสญิด
6. ต้องมีพิธีกรรม	เช่นละหมาด การประกอบพิธีฮัจญ์

จากองค์ประกอบของศาสนาดังกล่าวนี้อิสลามจึงเป็นศาสนาหนึ่ง ทั้งนี้เพราะอิสลามมีองค์ประกอบของศาสนาครบถ้วน

แต่ในความเป็นจริงนั้น อิสลามเป็นมากกว่าศาสนา คืออิสลามเป็นระบอบการดำเนินชีวิต (Way of Life) เป็นทางนำของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งนี้เพราะอิสลามครอบคลุมไปถึงระบอบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมวิทยา การแพทย์และกฎหมายเป็นต้น ฉะนั้น กฎหมายอิสลามนั้น จึงมาเกี่ยวพันกับชีวิตประจำวันของมนุษย์เราตั้งแต่เกิดจนกระทั่ง **อวสานแห่งชีวิต**

¹ คือลว คำย่อของ “ค็อลล็อลลอฮุอะลยฮิวะซัลลัม” แปลว่า “ขอความโปรดปรานแห่งอัลลอฮ์ และความสันติสุขจงมีแก่ท่าน” เป็นสร้อยที่ใช้หลังนามของท่านศาสดามุฮัมมัดโดยเฉพาะ หมายถึงการสรรเสริญต่อจากคำมุฮัมมัด ทุกครั้งที่พึงปฏิบัติเมื่อกล่าวถึงท่านศาสดามุฮัมมัด

โครงสร้างของอิสลาม

เพื่อให้รู้จักและเข้าใจ “อิสลาม” ดีขึ้นอีกพอสมควร จึงขอกล่าวถึงโครงสร้างสำคัญของอิสลามโดยย่อ ทั้งนี้เพราะมุสลิมที่ดีและสมบูรณ์จะต้องมีโครงสร้างของอิสลามอยู่ในตนอย่างครบถ้วนและถูกต้อง

โครงสร้างหรือหลักการของอิสลามมี 2 ประการ คือ

1. หลักศรัทธา (รูกันอีมาน) 6 ประการ
2. หลักปฏิบัติ (รูกันอิสลาม) 5 ประการ

หลักศรัทธา (รูกันอีมาน)

“อีมาน” แปลว่า “การเชื่อถือโดยเลื่อมใสพร้อมที่จะปฏิบัติตามหลักนั้น ๆ” ซึ่งถือว่าเป็นหลักการในภาคทฤษฎี ซึ่งได้แก่

1. ศรัทธาในการมี และเอกภาพของพระเจ้าอัลลอฮ์ (ซุบหฺ์)
2. ศรัทธาในบรรดามลาอิกะฮ์ของอัลลอฮ์
3. ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ของอัลลอฮ์
4. ศรัทธาในบรรดานบี(ศาสนทูต)ของอัลลอฮ์
5. ศรัทธาในวันสุดท้าย และการเกิดใหม่ในปรโลก
6. ศรัทธาในกฎแห่งการกำหนดสภาวะ

1. ศรัทธาในการมี และเอกภาพของพระเจ้าอัลลอฮ์

มุสลิมจะต้องศรัทธาในพระเจ้าอัลลอฮ์พระองค์เดียว ไม่ตั้งสิ่งอื่นใดขึ้นเป็นภาคีทำการเคารพสักการะ และต้องยอมรับในคุณลักษณะของอัลลอฮ์ เช่น พระองค์ทรงรู้ ทรงเห็น ทรงได้ยินทุกสรรพสิ่งทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งมวล ทรงเมตตา กรุณา ทรงความยุติธรรม ฯลฯ

2. ศรัทธาในบรรดามลาอิกะฮ์

มลาอิกะฮ์ เป็นบ่าวของพระเจ้าประเภทหนึ่ง มีคุณสมบัติแตกต่างกันไป จากมนุษย์คำว่า มลาอิกะฮ์ นี้ไม่มีคำแปลในภาษาไทย บางท่านแปลว่า เทวดาบ้าง ทูตสวรรค์ บ้าง แต่ในอิสลามถือว่ามลาอิกะฮ์ ไม่มีเพศ ไม่มีกิน ไม่ดื่ม มนุษย์ไม่ทราบรูปร่างที่แท้จริง คือ

ไม่อาจเห็นด้วยตาได้ แต่มลาอิกะฮ์สามารถแปลงร่างต่าง ๆ ได้ตามบัญชาของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า จึงเรียกทับศัพท์ว่า “มลาอิกะฮ์”

3. ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์

คัมภีร์ของศาสนาอิสลาม ชื่อว่า คัมภีร์ อัลกุรอาน ซึ่งเป็นคัมภีร์ฉบับสุดท้ายที่ พระผู้เป็นเจ้าของประทานมายังมนุษยชาติโดยผ่านทางท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลว) แต่ก่อนหน้า นี้พระผู้เป็นเจ้าของประทานคัมภีร์มาให้มนุษยชาติโดยผ่านทางท่านศาสดาต่าง ๆ มาแล้ว

คัมภีร์ที่พระองค์ประทานมาทั้งหมด มีจำนวน 104 เล่ม แต่ที่สำคัญมี 4 เล่มคือ

3.1 คัมภีร์เตารอด	ประทานให้แก่ النبيมูซา	(อ.ล.) ² – โมเซส
3.2 คัมภีร์อินจีล	ประทานให้แก่ النبيอิซา	(อ.ล.) – พระเยซู
3.3 คัมภีร์ซาบูร	ประทานให้แก่ النبيดาวิด	(อ.ล.) – เดวิด
3.4 คัมภีร์อัลกุรอาน	ประทานให้แก่ النبيมุฮัมมัด	(คือลว)

4. ศรัทธาในบรรดานบี (ศาสนทูต)

มุสลิมจะต้องศรัทธาว่าพระผู้เป็นเจ้าของทรงคัดเลือกบุคคลในหมู่มนุษยชาติให้เป็น ผู้สื่อสารนำบทบัญญัติของพระองค์มาสั่งสอนแก่มวลมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย

ผู้ที่ได้รับโองการจากพระเจ้า พอจำแนกได้ 2 ประเภท คือ

4.1 นบี หมายถึงผู้ที่ได้รับโองการเพื่อปฏิบัติตามที่พระผู้เป็นเจ้าของทรงใช้และงดเว้น ในสิ่งที่พระองค์ทรงให้งดเว้นโดยเฉพาะตนเองเท่านั้น ไม่มีหน้าที่ต้องเผยแพร่ต่อบุคคลทั่วไป

4.2 ร่อซูล จัดว่าเป็นนบีเช่นกัน แต่มีหน้าที่มากไปกว่านบี คือต้องนำโองการที่ได้รับจากพระเจ้ามาเผยแพร่แก่มนุษยชาติโดยทั่วไป เช่น النبيมูซา หรือโมเซส النبيอิซา หรือ พระเยซู และ النبيมุฮัมมัด (คือลว) ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ร่อซูล ทุกคนเป็น นบี แต่นบีทุกคน มิได้เป็นร่อซูล

¹ นบี หมายถึงผู้ที่ได้รับโองการจากพระผู้เป็นเจ้าของ

² อ.ล. คำย่อของ “อะลฮิสซะลาม” แปลว่า “ขอความสันติสุขจงมีแต่ท่าน” เป็นสร้อยหลังนามศาสดาทุกท่าน

5. ศรัทธาในวันสุดท้ายและการเกิดใหม่ในปรโลก

มุสลิมต้องศรัทธาว่าโลกนี้เป็นโลกที่ไม่จีรัง จะต้องมียุคแตกสลาย ซึ่งวันนั้นเรียกว่า วันกิยามะห์ หรือวันแห่งการพิพากษา เป็นวันที่ทุกชีวิตจะบังเกิดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งเพื่อชำระการงานที่ได้ประกอบไว้ในโลกนี้

การเชื่อในหลักการนี้ เพื่อกระตุ้นเตือนให้ประจักษ์ว่าการกระทำดี กระทำชั่วของมนุษย์จะเปิดเผยชัดแจ้งหลังจากวันสุดท้ายอันเป็นข้อเตือนใจมนุษย์ให้ประกอบกรรมดีอยู่เสมอ

กิยามะห์ หรือปรโลก เป็นวันที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วไม่มีวันที่จะถึงกาลอวสาน มนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะคงอยู่ตลอดไปชั่วนิรันดร์ ซึ่งเรียกว่า “โลกอาคีรัต” (โลกหน้า)

6. ศรัทธาในกฎแห่งการกำหนดสภาวะ

กฎกำหนดสภาวะ คือระเบียบอันรัดกุมที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของได้กำหนดไว้แก่โลกแก่มนุษยชาติ พอแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

6.1 **กฎที่ตายตัว** เมื่อประสบกับผู้ใดแล้วหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทุกอย่างดำเนินไปตามพระประสงค์ เช่นการถือกำเนิด ชาติพันธ์ รูปร่างหน้าตา การโคจรของดวงดาว การแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ฯลฯ

6.2 **กฎที่ไม่ตายตัว** โดยดำเนินไปตามความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล กิจกรรมต่าง ๆ อยู่ในดุลยพินิจของมนุษย์ในอันที่จะใช้สติปัญญาที่พระเจ้าประทานมา

หากเรามีเงินไม่พอใช้ในลักษณะไม่มีจะกิน โดยเหตุที่เรานั่งอมมือรอเก้าอี้ ไม่วางขายแล้วสรุปว่าพระเจ้าให้เรายากจน หรือไปปล้นสะดมก็ แล้วสรุปว่าพระเจ้าให้เราเกิดมาเป็นโจรอย่างนี้ก็ไม่ถูก เพราะพระเจ้าทรงบังเกิดมนุษย์ให้มีความคิดอิสระที่จะเลือกทำข้างดีก็ได้หรือทำข้างชั่วก็ได้

ตัวอย่างเช่น รัฐบาลยินยอมให้ผลิตสุรา บุหรี่ สลากกินแบ่ง สนาม้า ฯลฯ แต่ขณะเดียวกันหน่วยงานของรัฐส่วนหนึ่งก็บอกว่าสิ่งเหล่านี้มีโทษและเป็นของต้องห้ามของศาสนา ดังนั้นหากผู้ใดใช้สติปัญญาที่มีอยู่ยอมต้องงดเว้นสิ่งเหล่านี้

หลักปฏิบัติ (รুকานอิสลาม)

เนื่องจากอิสลามเป็นระบอบที่ประกอบด้วยทั้งหลักศรัทธาและการปฏิบัติ ฉะนั้น การศรัทธาจากหลัก 6 ประการดังกล่าวแล้ว ไม่ได้ทำให้เขาเหล่านั้นเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ หากมิได้ปฏิบัติในภาคปฏิบัติ ทั้ง 5 ประการนี้ ซึ่งได้แก่

1. การปฏิญาณตน
2. การละหมาด
3. การถือศีลอด
4. การบริจาคซะกาต
5. การประกอบพิธีฮัจญ์

1. การปฏิญาณตน

หัวใจของการเป็นมุสลิมคือการกล่าวคำปฏิญาณว่า

“อัชชะฮาดะฮ์ลาอิลาฮะฮ์อิลลัลลอฮ์ วะอัชชะฮาดะฮ์มุฮัมมัดะรเราะฮ์มุลลอฮ์” แปลว่า ข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และแท้จริงมุฮัมมัด เป็นศาสนทูต (รอซูล) ของอัลลอฮ์

การปฏิญาณ อันเป็นหัวใจของการเป็นมุสลิมนี้ต้องมีใช้การปฏิญาณที่ออกมา แต่เพียงวาจาหากแต่ต้องเป็นการปฏิญาณที่ออกมาจากจิตใจด้วยความศรัทธาอย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งที่จะตัดสินความศรัทธา ความจริงนี้ได้ คือการปฏิบัติ

2. การละหมาด

การละหมาด หรือนมาซ มาจากคำภาษาอาหรับว่า “อัศ-เศาะลาฮ์” ซึ่งแปลว่า การขอพร หรือดูอา

การละหมาด คือการแสดงความเคารพต่อพระเจ้าทั้งร่างกายและจิตใจ จะต้องปฏิบัติ ตั้งแต่บรรลุนิติภาวะ¹ จนวันสุดท้ายของชีวิต โดยปฏิบัติวันละ 5 เวลา คือ

¹บรรลุนิติภาวะ คือบุคคลผู้พ้นจากภาวะผู้เยาว์

ก. มีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ หรือ

ข. มีอายุ 9 ปี หย่อน 15 วัน ในเมื่อ

1. น้ากามเคลื่อนด้วยประการใด ๆ ก็ดี หรือ

2. ถ้าเป็นหญิง ได้หลังโลหิตระดู ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอิสลาม

- 2.1 เวลาเช้ามืด เรียกว่าละหมาด ซุบหุ (คนไทยมุสลิมอ่านออกเสียงว่า “ซุโบะฮ์”)
  - 2.2 เวลากลางวัน เรียกว่าละหมาด ซุฮร
  - 2.3 เวลาเย็น เรียกว่าละหมาด อะซัวร์
  - 2.4 เวลาพลบค่ำ เรียกว่าละหมาด มักริบ
  - 2.5 เวลากลางคืน เรียกว่าละหมาด อีซา

เมื่อได้เวลาละหมาด มุสลิมจะละหมาดที่ไหนก็ได้ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นมัสญิด หรือสุเหร่า อาจจะเป็นที่บ้าน ที่ทำงาน บนพาหนะ ฯลฯ ขอแต่ให้เป็นที่สะอาด

ในการทำละหมาดมุสลิมจากทุกมุมโลก ต้องมีนหันไปยังจุดเดียวกัน ต่างหันหน้าไปทาง กิบละฮ์ ได้แก่ทิศที่อัลกะอ์บะฮ์สถิตย์อยู่ คือนครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย มุสลิมในประเทศไทยจะหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ในอเมริกาจะหันหน้ามาทางตะวันออก

3. การถือศีลอด

การถือศีลอดเป็นหลักปฏิบัติอีกข้อหนึ่งในอิสลาม เรียกในภาษาอาหรับว่า “อัศ-ศิยาม” แปลว่า การละ การงดเว้น การระงับยับยั้ง การครองตน ดังนั้น การถือศีลอดจึงหมายถึงการงดเว้นจากการบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม การร่วมสังวาส การรักษาอวัยวะทุกส่วน ให้พ้นจากการทำชั่ว ทั้งด้านกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม ตั้งแต่รุ่งสางจนกระทั่งดวงอาทิตย์ตก

ในรอบปีหนึ่ง ๆ มุสลิมทุกคนทั้งชายหญิง ทุกฐานะจะต้องถือศีลอดคนละ 1 เดือน คือในเดือนที่ 9 ของฮิจเราะห์ศักราช ซึ่งเรียกว่าเดือน “รอมฎอน” เนื่องจากปฏิทินอิสลามนับตามจันทร์คติ ฉะนั้น เดือนรอมฎอนจะหมุนเวียนไปตามฤดูกาลต่าง ๆ ดังนั้นมุสลิมทั่วโลกจึงมีโอกาสได้ฝึกฝนความอดทน ความสำรวมในการถือศีลอดในทุกสภาพการณ์ของฤดูกาล

การถือศีลอดเป็นการฝึกฝนทั้งด้านร่างกายและจิตใจของมุสลิมให้มีความหนักแน่นอดทน ให้ทุกคนได้รู้รสชาติของความหิวโหยว่าเป็นเช่นไร เพื่อจะได้เห็นอกเห็นใจคนจน และจะได้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อไป มุสลิมทุกคนไม่ว่าจะเป็นราชา หรือ มหาเศรษฐี จะได้ลิ้มรสความหิวโหยเหมือนกันทั้งสิ้น

ฉะนั้น การถือศีลอด จึงเป็นอีกหลักการหนึ่งที่สร้างความเสมอภาค ภาวะภาพความหนักแน่นอดทนแก่มนุษยชาติ

หลักการนี้ยังเป็นการทดสอบความศรัทธาของมุสลิมในเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทดสอบและฝึกฝนความซื่อสัตย์ เพราะหากเราจะตื่นขึ้นรับประทานอาหารก่อนพระอาทิตย์ขึ้น เช่นคนอื่น ๆ แต่พอออกจากบ้านลับตาคันรู้จึก เราอาจจะงงใจดื่มน้ำ 2-3 แก้ว หรือทานอาหารอย่างเต็มอิมตามปรกติ สิ่งเหล่านี้เราอาจทำได้ โดยหลอกมนุษย์ด้วยกัน นั่นคือการแสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ และเป็นการหลอกตัวเองและพระเจ้า แต่แท้จริงพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทรงรู้ ทรงเห็นการกระทำทุกอย่าง ทั้งทางกายกรรม วาจกรรม และมโนกรรม และพระองค์ทรงเป็นผู้ตอบแทนในทุกการงานและทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมเสมอ

4. การบริจาคชะกาต

ชะกาต เป็นคำที่มาจากภาษาอาหรับว่า “ชะกาฮ” แปลว่าการทำให้บริสุทธิ์ ทำให้หมดมลทิน หรือการเกลากิเลสตัณหา และหมายถึงความจำเริญออกงาม การเพิ่มทวี

ในอิสลามถือว่าการบริจาคทานเป็นหลักปฏิบัติรองลงมาจากการละหมาด คำว่า “ทาน” ตามทัศนะของอิสลามมีความหมายกว้างรวมทั้งการให้ทรัพย์สินสมบัติ สติปัญญา กำลังกายเพื่อความดีงามและประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือแก่ส่วนรวมด้วย

การบริจาคทานจึงแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ทานอาสา และทานบังคับ ในที่นี้จะกล่าวถึงทานซึ่งใช้บังคับแก่มุสลิมทุก ๆ คน

ความมุ่งหมายของชะกาตก็เพื่อให้ทรัพย์สินที่หามาได้และมีอยู่ (ในทางสุจริต) เป็นทรัพย์สินที่บริสุทธิ์ตามหลักการของอิสลาม และเป็นการขัดเกลาจิตใจของผู้บริจาคให้สะอาดบริสุทธิ์ ลดความตระหนี่ ขี้เหนียว เห็นแก่ตัว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นการเตือนการสอนให้มนุษย์ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุ ไม่เกิดความละโมภ และให้มนุษย์มีความตระหนักว่า บรรดาทรัพย์สินต่าง ๆ ที่เขาได้มานั้นเป็นของฝากจากอัลลอฮ์ มนุษย์เป็นเพียงผู้รักษาและใช้จ่ายไปในทางที่พระองค์ทรงกำหนด เช่น ไม่ใช่จ่ายสุร่ยสุร่าย และจะต้องจ่ายส่วนหนึ่งแก่ผู้ที่ยากจน เพื่อลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคม ซึ่งเป็นการสร้างเสริมหลักประกันของสังคมให้มั่นคงขึ้น

ดังนั้นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่าใดก็ต้องจ่ายแก่ผู้มีสิทธิรับชะกาตมากเท่านั้น

ผู้ที่ต้องบริจาคชะกาคคือผู้มีทรัพย์สินครบรอบปีและเกินจำนวนที่กำหนดไว้
สิ่งที่จะต้องบริจาคเป็นชะกาคได้แก่

1. ทองคำ เงินแท่ง และเงินตรา
2. รายได้จากบุคคลวิ
3. รายได้จากพืชผล
4. รายได้จากธุรกิจการค้า
5. ขุมทรัพย์

หลักการอิสลามได้กำหนดจำนวนที่แน่นอนว่าสิ่งดังกล่าวนั้นจะต้องมีเกินจำนวน
เท่าใด จึงจะต้องบริจาคเป็นชะกาค และแต่ละชนิดนั้นจะต้องบริจาคเป็นจำนวนเท่าใด

เช่นเงินตราที่ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน หากเก็บสะสมไว้เกินราคาของราคาทอง
ค้ำหนัก 85 กรัม หรือ 5.67 บาท จะต้องบริจาคเท่าอัตราของเงินและทองคำ คือเท่ากับ
2.5 %

แต่เฉพาะเงินตราที่ตั้งจำนวนกำหนดที่จะต้องออกชะกาคไม่ตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
กับราคาทองคำในปีนั้น ๆ ซึ่งนับว่าเป็นความยุติธรรม เพราะภาวะเศรษฐกิจโลก ในปัจจุบัน
ตัวบ่งชี้เป็นอย่างดีคือราคาทองคำนั่นเอง หลักการอิสลามที่วางไว้ตั้งแต่เมื่อ 1400 กว่าปี ที่ผ่าน
มาจึงยังคงไม่ล้าสมัย และยังคงเป็นหลักการที่ยืนหยัดต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์สืบต่อไป

ตัวอย่างการบริจาคชะกาคเงินตรา

สมมติว่าปีนี้ทองคำมีราคา 6,000 บาทต่อน้ำหนักทองคำหนึ่งบาท ผู้ที่มีเงินตรา
เก็บไว้ครบรอบปีและเกินจำนวนที่กำหนดไว้ คือเกินกว่าราคาทองคำหนัก 85 กรัม หรือ 5.67
บาทต้องบริจาค 2.5% ของจำนวนเงินตราที่มีอยู่ คือ

$$6,000 \times 5.67 = 34,020 \text{ บาท}$$

$$\text{ต้องบริจาค } 2.5\% = 850.50 \text{ บาท}$$

ฉะนั้น ผู้ที่มีเงินตราสะสมไว้ครบรอบปีในปีนี้เกินกว่า 34,020 บาท ก็ต้องบริจาค
2.5% ของจำนวนเงินตราที่มีอยู่

บุคคลที่พระองค์อัลลอฮ์ (ซุบหฺ) ได้กำหนดไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานให้เป็นผู้มีสิทธิ์ได้รับชะกาตมี 8 ประเภท คือ

1. คนอนาถา (พะกีร) ได้แก่บุคคลไม่สามารถหาเลี้ยงชีพได้ เนื่องจากขาดสมรรถภาพบางประการในร่างกาย จำเป็นจะต้องได้รับอนุเคราะห์
2. คนขัดสน (มีสกิน) ได้แก่ผู้ที่มีความสามารถจะหาเลี้ยงชีพได้แต่ขาดแคลน เนื่องจากความยากจนของตน เช่นแม่หม้ายที่สามีตายต้องเลี้ยงลูกกำพร้าตามลำพังโดยที่ไม่มีทรัพย์สินสมบัติ
3. ผู้รวบรวมและจ่ายชะกาต ได้แก่เจ้าหน้าที่ที่ถูกแต่งตั้งขึ้นให้รวบรวมเก็บชะกาตไปแจกจ่ายแก่บุคคลหรือองค์การที่พึงได้รับ ซึ่งแสดงว่าการรวบรวมและการแบ่งทรัพย์สินนี้ต้องอาศัยองค์การกลาง ซึ่งเรียกว่าบัยตุลมาล คือคลังเก็บสิ่งที่ได้จากการรับชะกาต (คลังชะกาต)
4. ผู้ที่ควรแก่การปลอบใจ ได้แก่ผู้ที่จะมาหรือได้รับนับถือศาสนาอิสลาม เมื่อเข้ามาใหม่ ๆ ก็อาจจะอึดอัดขาดแคลนด้วยถูกตัดญาติจากพ่อแม่พี่น้อง จึงสมควรได้รับการอุปการะหากเป็นผู้มั่งคั่งก็ไม่ต้อง
5. ได้แก่เชลยหรือทาสซึ่งไม่สามารถไถ่ตนเองได้ แสดงถึงการที่อิสลามช่วยในการเลิกทาส
6. ได้แก่ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งเป็นหนี้ที่เกิดจากการประกอบสัมมาอาชีพ แต่หากเป็นหนี้อันเกิดจากการเสียพนัน การใช้จ่ายสุรุษสุราย ฯลฯ ไม่จัดอยู่ในประเด็นที่จะนำชะกาตไปไถ่ถอน
7. ได้แก่ผู้เดินทาง ที่มีความจำเป็นต้องรับการช่วยเหลือ เช่น ขาดปัจจัยในการเดินทางกลับมามตุภูมิของตน
8. ได้แก่การบริจาคในแนวทางของอัลลอฮ์ (พี สบีลิลลาฮฺ) ซึ่งในประเด็นนี้กว้างมาก นั่นคือในกิจการกุศลทั่วไป เช่น นำไปสร้างโรงเรียน โรงพยาบาลสาธารณสถานต่าง ๆ ปกป้องประเทศขจัดความไม่รู้หนังสือ ฯลฯ

ควบคู่กับการบริจาคทานนี้ อิสลามห้ามอย่างเด็ดขาดในเรื่องดอกเบีย เพราะการบริจาคทานเป็นการสงสารมนุษย์เท่าใด ดอกเบียก็เป็นการกำจัดการสงสารมากขึ้นเท่านั้น

ชะกาดฟิตเราะห์

ชะกาดฟิตเราะห์เป็นทานบังคับอีกประเภทหนึ่งซึ่งใช้บังคับแก่มุสลิมทุก ๆ คน มุสลิมทุกคนต้องบริจาคในวาระสุดท้ายของการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน

พระวณะของท่านศาสดามูฮัมมัด (ศ็อลลา) “ชะกาดฟิตเราะห์ ทำความสะอาด แก่ผู้ถือศีลอด จากความสูญเปล่าและความหยาบคาย และเป็นการเลี้ยงดูแก่บรรดาคนขัดสน ดังนั้น บุคคลใดชำระมันก่อนละหมาด นั้นเป็นชะกาดที่ถูกรับรอง และผู้ชำระมันหลังจา ละหมาด มันก็เป็นเพียงทำทานครั้งหนึ่งจากบรรดาทานทั้งหลาย”

ฉะนั้น “ฟิตเราะห์” ถือเป็นชะกาดส่วนบุคคล หมายความว่า เป็นทานที่มุสลิมทุกคน ที่เกิดมาก่อนเวลาการละหมาดเนื่องในวันอีดีลฟิตรี (วันรายอปอซอ) หรือมีชีวิตถึง จะต้อง บริจาคจึงเป็นชะกาดที่ไม่จำกัด วย เพศ ฐานะหรือรายได้เช่นชะกาดประจำปี จำกัดเพียง ครอบครัวนั้นต้องมีรายได้ที่จะซื้ออาหารรับประทานในวันนั้นและมีพอที่จะบริจาคได้ แต่หาก ครอบครัวใดไม่อยู่ในภาวะที่จะบริจาคได้ อิสลามก็อนุญาติให้ไม่ต้องบริจาคชะกาดฟิตเราะห์ หากแต่อยู่ในฐานะที่จะเป็นผู้รับบริจาคชะกาดนี้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเพื่อนบ้านและผู้นำศาสนา ประจำหมู่บ้านที่พึงสอดส่อง เพื่อช่วยเหลือครอบครัวเหล่านี้

จึงเป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวที่มีพอที่จะบริจาคจะต้องเป็นผู้ดำเนินการให้แก่ ทุกคนที่อยู่ในความรับผิดชอบ สำหรับระยะเวลาของการบริจาคนั้นจะต้องบริจาคก่อนถึงวัน อีด (อีดีลฟิตรี) แต่ต้องเป็นช่วงเช้าตรู่ก่อนที่จะมีการละหมาดเนื่องในวันอีดีนั้น

สิ่งของที่ใช้ในการบริจาค มักใช้สิ่งที่ใช้บริโภคเป็นอาหารหลักของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ข้าวสาร ข้าวเหนียว ข้าวสาลี ข้าวบาเลย์ ฯลฯ โดยใช้อัตราประมาณ 2.75 ลิตรต่อ 1 คน แต่อาจใช้เงิน โดยคิดตามราคาข้าวจำนวนดังกล่าวก็ได้

บุคคลที่มีสิทธิ์ได้รับชะกาดฟิตเราะห์ คือบุคคลและกิจการทั้ง 8 ประเภทเช่นเดียวกับชะกาดประจำปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนยากจนขัดสน 2 ประเภทแรก สมควรได้รับการ พิจารณาก่อน

ชะตะเกาะห์

ชะตะเกาะห์ หมายถึงการบริจาคทาน ซึ่งเป็นทานบริจาคตามใจสมัคร (ทานอาสา) มิได้บังคับหรือมีกฎเกณฑ์เหมือนดังการบริจาคชะกาด

5. การประกอบพิธีฮัจญ์

“ฮัจญ์” แปลว่า การมุ่งไปสู่ หรือการไปเยือน หมายถึงการเดินทางไปประกอบศาสนกิจ ณ อัล-กะบะฮ์ หรือ บัยตุลลอฮ์ ในนครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ตามแบบอย่างที่ท่านศาสดามูฮัมมัด (คือลว) ได้กระทำไว้

พิธีฮัจญ์ เป็นศาสนกิจข้อที่ 5 ของมุสลิม ซึ่งเป็นข้อเดียวในหลักปฏิบัติ 5 ประการ (รูกอนอิสลาม) ที่ให้ปฏิบัติเฉพาะบุคคลที่มีความสามารถเท่านั้น

บุคคลที่มีความสามารถในการไปประกอบพิธีฮัจญ์ หมายถึงมุสลิมที่มีสุขภาพแข็งแรง สติปัญญาสมบูรณ์ มีทรัพย์สินเพียงพอ ในการใช้จ่ายโดยมีต้องเป็นหนี้สินและเดือดร้อนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบ และเส้นทางที่จะเดินทางไปจะต้องปลอดภัย

ดังนั้น การนำที่ดินและทรัพย์สินไปจำนอง จำนำ หรือขาย เพื่อนำไปประกอบพิธีฮัจญ์โดยกลับมาแล้วไม่มีที่ทำกิน หรือเป็นเหตุที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ลูกหลาน จึงเป็นการกระทำที่ผิดศาสนบัญญัติ เช่นเดียวกับคนที่มีความสามารถพร้อมแต่ไม่ยอมไปเพราะเสียดายทรัพย์สินจะพร่องไป

ในปีหนึ่ง ๆ มุสลิมจากทั่วโลกจะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์พร้อมกัน 1 ครั้ง พิธีจะทำในเดือน ซุล-ฮิจญะห์ (เดือนที่ 12 ของปีฮิจเราะห์ศักราช) ของแต่ละปี

แต่หากมุสลิมเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจมิใช่ฤดูกาลทำฮัจญ์ตามกำหนดเวลาดังกล่าวเรียกศาสนกิจนั้นว่า “อุมเราะห์” หรือฮัจญ์เล็ก

ความมุ่งหมายจากการประกอบพิธีฮัจญ์ก็เพื่อให้มุสลิมทั่วทุกมุมโลกมีโอกาสได้มาพบปะสังสรรค์ เกิดสัมพันธ์ภาพและภราดรภาพสมดังวณะที่ว่า “มุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกัน” ซึ่งกล่าวได้ว่าพิธีฮัจญ์เป็นการประชุมสมัชชาที่ใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งยังไม่มีประชาชาติใดทำได้เหมือน ซึ่งเป็นการแสดงถึงเอกภาพของมุสลิม

และเพื่อให้เกิดความเสมอภาค เพราะผู้ที่มาประกอบพิธีฮัจญ์ในปีหนึ่ง ๆ จะมีเชื้อชาติผิวพรรณ รูปร่าง วุฒิต่างกัน แต่ทุกคนไม่ว่าเป็นราชาหรือยาก ผิขาว หรือดำ วุฒิต่างอยู่ในเครื่องแต่งกายด้วยผ้าขาว 2 ชิ้นเหมือนกันหมด โดยปราศจากเครื่องประดับใด ๆ ทั้งสิ้นและต้องทำพิธีเหมือนกันโดยไม่มีใครได้อภิสิทธิ์ใด ๆ

ฉะนั้น จากที่มาของพิธีกรรม จุดประสงค์และขั้นตอนของการทำฮัจญ์ จึงเห็นได้ว่าการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ มิใช่การเดินทางไปเพื่อไถ่บาป หรือการไปแสดงถึงความมั่งมี และผู้เสร็จจากพิธี ก็มีได้รับอภิสิทธิ์ใด ๆ ทั้งสิ้น จะไม่มีศักดิ์เป็นพระอย่างที่บางคนเข้าใจและไม่ใช่นักบวช เพราะในอิสลามไม่มีการเป็นพระหรือเป็นนักบวช

ที่มาของกฎหมายอิสลาม

กฎหมายอิสลามเป็นรากฐานของความเชื่อมั่นและนับถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติศาสนกิจที่อิสลามทุกคนจะละเลยเสียมิได้ ศาสนาอิสลามมีหลักการสอนให้มีความเชื่อว่า อัลลอฮ์ (ซุบหฺ) เป็นพระเจ้าองค์เดียวในสากลจักรวาล เป็นผู้สร้างโลกมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งปวง ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมอยู่ใต้พระบัญชาและอำนาจบ้นดาลของพระองค์ทั้งสิ้น ท่านนบีมูฮัมมัด (ศ็อล) เป็นศาสดาองค์สุดท้ายของศาสนาอิสลาม และเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์ (ซุบหฺ) ให้มาประกาศสั่งสอนหลักธรรมแก่นมนุษย์โลก ดังที่ปรากฏข้อความในพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งถือว่าเป็นธรรมนูญสูงสุดและเป็นที่มาอันดับแรกของกฎหมายอิสลาม

ประวัติและแหล่งกำเนิดของกฎหมายอิสลามเริ่มแรกเกิดขึ้นที่นครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เมื่อประมาณ 1405 ปีมาแล้ว อันเป็นสมัยที่ท่านนบีมูฮัมมัด (ศ็อล) ได้ทรงประกาศศาสนาและเข้าถือบังเหียนการปกครองประเทศเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นับว่าเป็นระยะเวลาที่ได้มีการใช้กันมาในหมู่พลเมืองชาวอาหรับผู้นับถือศาสนาอิสลามนานเท่ากับการปฏิสนธิของบทบัญญัติแห่งพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอานทีเดียว ต่อมาได้มีการใช้แพร่หลายทั่วไปประเทศต่าง ๆ ที่มีมุสลิมซึ่งถือเป็นหลักในการพิจารณากระบวนการยุติธรรมอันเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของครอบครัวผิวเมียและการแบ่งปันมรดกของชนชาวมุสลิมตลอดภาคตะวันออกกลางของโลก จากมอรรอคโคและอัลยีเรียถึงสาธารณรัฐอาหรับ (อียิปต์) และชูดาน จากอินเดียเข้าสู่หมู่เกาะทะเลใต้คาบสมุทรมลายูดินแดนเอเชียอาคเนย์ตลอดจนถึงประเทศไทย

กฎหมายอิสลามมีที่มาจากหลักฐานทางศาสนาที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ จากพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน, พระคัมภีร์อัล-หะดีษ, อัล-อิจญ์มาอ์ และ อัล-กียาส ซึ่งจะได้ขยายข้อความละเอียดเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

(1) พระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน ถือว่าเป็นพระอิเทวราชโองการของอัลลอฮ์ (ซุบหฺ) พระผู้เป็นเจ้าของที่ทรงประทานลงมาให้แก่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลว) ต่างกรรมต่างวาระที่พระองค์เห็นสมควร ปรากฏว่าภายหลังจากที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลว) ได้สิ้นพระชนม์ไปแล้ว จึงได้มีการรวบรวมจากที่กระจัดกระจายอยู่ตามบันทึกที่มีการจดเป็นตัวอักษรไว้ในใบปาล์มบ้าง หนังสือบ้าง ตลอดจนการจดจำของบรรดาผู้ใกล้ชิด และผู้เป็นสาวกนำมาเรียงลำดับก่อนหลังจนครบถ้วนบริบูรณ์ (ในสมัยท่านคอลีฟะห์อบูบักร์ครองราชย์) รวมทั้งสิ้น 30 ภาค (ยุซอ) มี 114 บท (ซูเราะห์) และมีเป็นจำนวน 6,000 กว่าโองการ ฉะนั้นนับได้ว่าเป็นที่มาของกฎหมายอิสลามอันดับแรกที่สำคัญที่สุด

(2) พระคัมภีร์อัล-หะดีษ คือข้อบัญญัติจากการกระทำหรือปฏิบัติการต่าง ๆ และพระวจนะที่ตลอดถึงการวินิจฉัยข้อปัญหากฎหมายบางเรื่องบางอย่าง รวมทั้งการดำเนินตามวิธีทางความเป็นอยู่ทุกอิริยาบถของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลว) ซึ่งได้มีการบันทึกและจดจำโดยผู้ใกล้ชิด และบรรดาสาวกทั้งหลาย เก็บรักษาไว้เป็นหลักการทางศาสนาและปฏิบัติตามกันตลอดมาที่เรียกว่า “ซุนนะห์”

พระคัมภีร์อัล-หะดีษ ดังกล่าวนี้ ได้มีการจดบันทึกไว้เป็นหนังสือ “กีตาบ” มากเล่ม แต่ที่รู้จักแพร่หลายในวงสังคมนักวิชาการฝ่ายศาสนาอิสลามส่วนมาก คือ อัล-บุคอรี, มุสลิม, อบูดาวูด, นฮาอี, อัลดรัมิตซี และอิบนุมาญะฮ์ เป็นต้น

(3) อัล-อิจญ์มาฮ์ คือ มติธรรมของปวงประชาญ์ ซึ่งเป็นความเห็นอันเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายอิสลามที่สอดคล้องต้องกันของนักนิติศาสตร์ฝ่ายศาสนาอิสลามผู้ซึ่งเป็นสาวกของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลว) ในกรณีที่ไม่มีความเห็นอันใดปรากฏในพระมหาคัมภีร์-อัลกุรอาน หรืออัล-หะดีษ ที่จะยกมาปรับกับปัญหาที่มีขึ้น เป็นชี้ขาดลงไปได้ จึงให้ถือตามความเห็นและการพิจารณาอันสอดคล้องต้องกันในหมู่สาวกผู้ใกล้ชิดของพระองค์ท่าน ซึ่งถือว่าเป็นทางแน่วแน่ที่ดีที่สุดเช่นกัน

(4) อัล-กียาส คือ การเปรียบเทียบโดยอาศัยเหตุผลที่ต่อเนื่องด้วยหลักการแห่งที่มาของกฎหมายอิสลามทั้ง 3 ประการ ดังกล่าวข้างต้นนั้น แต่ยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของสังคมมุสลิม จึงจำเป็นต้องหาวิธีการชั่งเหตุผลโดยอาศัยการเปรียบเทียบกับตัวบทกฎหมายที่ใกล้เคียง และไม่ขัดกับหลักการอันเป็นที่มาของกฎหมายอิสลามทั้ง 3 ข้อ ที่กล่าวแล้วด้วย หรือถ้าหากยังไม่สามารถกระทำได้อีกก็ให้ดำเนินการวินิจฉัยตามหลักธรรม (ซารีอะ)

การปฏิบัติศาสนกิจหรือตามประเพณีนิยม (อัล-อูรฟู) ทั่วไปที่ไม่ขัดกับหลักธรรมหรือจริยธรรมของอิสลาม เช่น ในหลักกฎหมายอิสลามที่ใช้บังคับบนศาลชั้นต้นในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ระบุไว้ในมาตราแรกว่า “เมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ที่จะใช้บังคับให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดกับหลักกฎหมายนี้” ซึ่งนับว่าเป็นตัวอย่างการเปรียบเทียบ (กียาส) และประเพณี (อูรฟู) ประการหนึ่ง

อัล-กียาส นี้พอจะเทียบได้ตามมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า

“อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อใดไม่มีกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ท่านให้วินิจฉัยคดีนั้นตามคลองจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น

ถ้าและไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ท่านให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนี้ก็ไม่มีด้วยไซ้ ท่านให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

กฎหมายอิสลาม ได้วิวัฒนาการมาตามยุคตามสมัย ซึ่งอาจแบ่งออกได้ดังนี้คือ

ยุคที่ 1 ระหว่างฮิจญ์เราะห์ศักราช 1 - 10 (พ.ศ. 1124 - 1133) เป็นระยะเวลาที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลว) มีพระชนมายุอยู่ ยุคนี้นับว่าสำคัญที่สุดในส่วนที่เกี่ยวกับพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน และพระคัมภีร์อัล-หะดีษ ซึ่งเป็นสมัยที่พระองค์ท่านได้ทรงเป็นผู้จับงานการตรากฎหมายอิสลามด้วยตนเอง

ยุคที่ 2 ระหว่างฮิจญ์เราะห์ศักราช 10 - 40 (พ.ศ. 1133 - 1163) เป็นระยะเวลาของการถือปฏิบัติตามที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลว) ได้ดำเนินการศาสนกิจอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ซึ่งเรียกว่า “ซุนนะห์” ทั้งนับว่าเป็นยุคที่มีการตรวจชำระข้อความในตำบทยุคกฎหมายต่าง ๆ และการประมวลพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอานที่อยู่กระจัดกระจายนำเข้ามารวมให้เป็นหมวดหมู่ดังปรากฏที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ยุคที่ 3 ตั้งแต่ฮิจญ์เราะห์ศักราชที่ 40 เป็นต้นไป รวมระยะเวลาเกือบ 300 ปี และในตอนต้นของยุคนี้เองที่ได้มีการจัดตั้งสำนักกฎหมายอิสลามนิกายซุนนีขึ้น 4 แห่ง ดำเนินการโดยอิหม่าม ผู้มีชื่อเสียงโด่งดังและยิ่งใหญ่ 4 ท่าน ซึ่งเป็นปราชญ์ชั้นสูงในทรรศนะของมุสลิมคือ...

(1) ท่านอิหม่ามนุอมาน บิน ซาบิต บินเราะสา (ฮ.ศ. 80 - 150) นามฉายาว่า “อบูหะนีฟะห์” ถิ่นเดิมเมืองกัฟฟาห์เป็นเจ้าของสำนักกฎหมายมัซฮับฮานาฟี

(2) ท่านอิหม่ามมาลิก บิน อาโนส บินอมิรุ (ฮ.ศ. 93 - 179) นามฉายาว่า “อบูอับดุลลอฮ์” ถิ่นกำเนิดเมืองมะดีนะฮ์ เป็นเจ้าของสำนักกฎหมายมัซฮับมาลิกี

(3) ท่านอิหม่ามมุหัมมัด บิน อิดริส บินซาฟิอียี (ฮ.ศ. 150 - 204) นามฉายาว่า “ซาฟิอียี” ถิ่นกำเนิดประเทศซีเรียเป็นเจ้าของสำนักกฎหมายมัซฮับซาฟิอียี

(4) ท่านอิหม่ามอะหมัด บิน ฮัมบาล (ฮ.ศ. 164 - 241) นามฉายาว่า “อบูอับดุลลอฮ์” ถิ่นที่อยู่อาศัยประเทศซีเรีย เป็นเจ้าของสำนักกฎหมายมัซฮับฮัมบาลี

สำนักกฎหมายอิสลามทั้ง 4 มัซฮับนี้ได้มีการรวบรวมขนบธรรมเนียมประเพณี และหลักกฎหมายที่สำคัญเข้าไว้ในที่เดียวกัน ข้อปฏิบัติและหลักการต่าง ๆ ที่ท่านอิหม่ามทั้งสี่ได้อธิบายไว้ นั้น ในส่วนสำคัญไม่แตกต่างกันมากนัก จะมีบ้างก็เป็นเรื่องปลีกย่อย อันเป็นการวินิจฉัยและความคิดเห็นของส่วนบุคคลเป็นส่วนใหญ่

อนึ่ง ปรากฏว่าในช่วงระยะ 100 ปีแรก แห่งศักราชฮิจญ์เราะห์อิทธิพลของศาสนาอิสลาม ได้แผ่ไพศาลใหญ่ยิ่งไปทั่วภาคตะวันออกถึงอินเดีย และขยายไปตอนใต้จนถึงเอเชียอาคเนย์ ส่วนภาคตะวันตกถึงสเปน ฉะนั้นการใช้กฎหมายอิสลามของสำนักอิหม่ามทั้ง 4 จึงได้แพร่หลายออกไปดังนี้ คือ

1. กฎหมายของสำนักมัซฮับ “ฮานาฟี” มีจำนวนผู้ใช้ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศอินเดียตอนเหนือ ประเทศอาหรับ ซีเรีย อียิปต์ และเตอร์กี เป็นต้น

2. กฎหมายของสำนักมัซฮับ “มาลิกี” มีจำนวนผู้ใช้ส่วนใหญ่อยู่ในทวีปอาฟริกาตอนเหนือ ประเทศมอร็อกโค และสเปน เป็นต้น

3. กฎหมายของสำนักกฎหมายมัซฮับ “ซาฟิอียี” มีจำนวนผู้ใช้ส่วนใหญ่ในประเทศอินเดียตอนใต้ และขยายเขตมาถึงคาบสมุทรมลายู อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย

4. กฎหมายของสำนักมัซฮับ “ฮัมบาลี” มีจำนวนผู้ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศอาหรับทั่วไป

ยุคที่ 4 คือ ตั้งแต่หลังจากฮิจญ์เราะห์ศักราช 300 ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนับว่าเป็นยุคที่กฎหมายอิสลามได้มีการใช้เป็นมาตรฐานแล้วทั่วทุกมุมโลกที่มุสลิมมีภูมิลำเนาอยู่

หลังจากการจัดตั้งสำนักกฎหมายอิสลามขึ้นเป็นที่เรียบร้อยดังกล่าวแล้วมาจนกระทั่งบัดนี้ ไม่ปรากฏว่ามีนักนิติศาสตร์มุสลิมคนใดในวงการศาสนาอิสลามที่ได้รับการยกย่องให้มีความสำคัญเท่าเทียมกับท่านอิหม่ามทั้ง 4 นี้เลย

ความเป็นมาของกฎหมายอิสลามในประเทศไทย

ความเป็นมาของกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกที่บังคับใช้อยู่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยนั้น ได้ตราขึ้นใช้เป็นหลักฐานครั้งแรกในปี พ.ศ. 2444 คือ “กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. 120”

เหตุที่เรียกว่า “บริเวณ 7 หัวเมือง” ก็เพราะหมายถึงส่วนหนึ่งของมณฑลนครศรีธรรมราช อันได้แก่

1. เมืองตานี	คือ จังหวัดปัตตานีปัจจุบัน
2. เมืองหนองจิก	คือ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีปัจจุบัน
3. เมืองยะหริ่ง	คือ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีปัจจุบัน
4. เมืองสายบุรี	คือ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีปัจจุบัน
5. เมืองยะล่อ	คือ จังหวัดยะลาปัจจุบัน
6. เมืองรามัน	คือ อำเภอรามันห์ จังหวัดยะลาปัจจุบัน
7. เมืองระแงะ	คือ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาสปัจจุบัน

เหตุผลที่มีประกาศพระบรมราชโองการนี้มีว่า “เพื่อจะให้ราชการบ้านเมืองในหัวเมืองเหล่านั้นเป็นไปโดยสะดวกดี และทั้งจะให้ความสุขสำราญแก่พระยาเมือง และศรีตวันกรมการ ตลอดถึงอาณาประชาราษฎร์ทั่วไป”

ข้อบังคับฯ ดังกล่าวมีกล่าวถึงกิจการฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งหมด 32 ข้อ

ประกาศเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม รัตนโกสินทรศก 120 และลงพระนามโดยดำรงราชานุภาพ (พระเจ้าไฉ่นงยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย)

ว่าด้วยโรskal

ข้อ 30. ให้ใช้พระธรรมนูญศาลหัวเมืองรัตนโกสินทรศก 114 ในบริเวณนี้ เว้นแต่คำว่า “ศาลมณฑล” ให้เข้าใจว่า “ศาลบริเวณ” และคำ “ข้าหลวงเทศาภิบาล” ให้เข้าใจว่า “ข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณ” และการที่จะตั้งหรือจะเลื่อนหรือจะเปลี่ยนผู้พิพากษาใน

บริเวณ 7 หัวเมือง ตามความที่ไว้ในมาตรา 10 ของพระธรรมนูญศาลหัวเมือง ร.ศ. 114 นั้น ให้ถือว่าเป็นหน้าที่ของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยจะนำความกราบบังคมทูล และให้ข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณมีใบบอกในการที่แต่งตั้ง หรือเลื่อน หรือเปลี่ยนผู้พิพากษาในบริเวณมายังเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

ข้อ 31. ให้มีศาลเป็น 3 ชั้น คือ

1. ศาลบริเวณ
2. ศาลเมือง
3. ศาลแขวง

และให้มีผู้พิพากษาสำหรับศาลเหล่านี้ เพื่อพิจารณาพิพากษาคดี ตามพระราชกำหนดกฎหมาย

ข้อ 32. ให้ใช้พระราชกำหนดกฎหมายทั้งปวง ในความอาญาและความแพ่ง แต่ความแพ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามเรื่องหัวเมียก็ดี แลเรื่องมรดกก็ดี ซึ่งคนนับถือศาสนาอิสลามเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นจำเลย ให้ใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาพิพากษา และให้โต๊ะกาลีซึ่งเป็นผู้รู้และเป็นที่น่าเชื่อถือในศาสนาอิสลามเป็นผู้พิพากษตามกฎหมายอิสลามนั้น

หัวเมืองทั้ง 7 นี้ ต่อมาในปี ร.ศ. 125 (พ.ศ. 2449) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็น “มณฑลปัตตานี” ขึ้น โดยแบ่งการปกครองเป็นหัวเมืองใหญ่แยกออกเป็น 4 จังหวัด คือ

1. เมืองตานี เมืองยะหริ่ง และเมืองหนองจิก	รวมเป็นจังหวัดปัตตานี
2. เมืองสาย หรือเมืองสายบุรี	ตั้งเป็นจังหวัดสายบุรี
3. เมืองยะล่อ และเมืองรามัน	รวมเป็นจังหวัดยะลา
4. เมืองระแงะ	ตั้งเป็นจังหวัดนราธิวาส

ต่อมาทางราชการได้ยุบจังหวัดสายบุรีลงเป็น “อำเภอสายบุรี” และให้ขึ้นกับจังหวัดปัตตานีมาจนถึงปัจจุบัน

สรุปแล้วหัวเมืองทั้ง 7 ตาม “กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ 7 หัวเมือง ร.ศ. 120” ปัจจุบันนี้ก็คือ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส

สำหรับจังหวัดสตูล นั้น ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สตูลขึ้นกับมณฑลไทรบุรี (รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซียปัจจุบัน) ครั้นต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2452 ไทย

ทำสัญญากับอังกฤษยอมสละอำนาจปกครองเหนือมณฑลมลายู 4 รัฐ คือ ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปะลิสให้แก่อังกฤษ คงเหลือสตูลเพียงเมืองเดียวที่ยังคงอยู่ในราชอาณาจักรไทย จึงโปรดเกล้าฯ ให้สตูลเข้าร่วมอยู่ในมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งตั้งที่ทำการอยู่ที่จังหวัดสงขลา เมื่อปี พ.ศ. 2468 ปัจจุบันสตูลเป็น 1 ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ในด้านเกี่ยวกับศาล สตูลก็เป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งมีชาวไทยมุสลิมเป็นจำนวนมาก เหมือนกับ 3 จังหวัดดังกล่าวข้างต้น เดิมสตูลเคยมีศาลเกี่ยวกับศาสนา แต่ถูกยุบไป ชาวอิสลามจึงไม่ยอมขึ้นศาลในคดีเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก โดยอ้างว่าแม้ศาลไทยจะพิจารณาพิพากษาไปแล้วก็ตาม ทางศาสนาอิสลามยังไม่ถือว่าเป็นคำวินิจฉัยที่สมบูรณ์ ด้วยเหตุดังกล่าว พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลจึงเสนอความเห็นไปยังสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลภูเก็ต (ซึ่งสมัยนั้นสตูลขึ้นอยู่กับมณฑลภูเก็ต) ขอให้มีการตั้งศาลทางศาสนาเช่นเดียวกับกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. 2460 จึงได้มีสารตราของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมดำเนินการตามกระแสพระบรมราชโองการให้ขยายการใช้กฎหมายอิสลามไปถึงจังหวัดสตูล ความในสารตรามีดังนี้

ที่ 30/4353

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ 24 กันยายน พระพุทธศักราช 2460

สารตรามหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาอภัยราชามหายุติธรรม เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ถึงนายพลโทพระยาสุรินทราชา สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลภูเก็ต

ด้วยมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า จังหวัดสตูลมีราษฎรพลเมืองเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอิสลามอาศัยอยู่เป็นอันมาก มีพระราชประสงค์จะทำนุบำรุงให้ได้บำเพ็ญลัทธิศาสนานั้นโดยเสมอภาคมิได้ลำเอียงดังนี้ เป็นพระราชกรณียกิจอันสืบมาแต่โบราณมหากษัตริย์จึงได้มี พระราชบัญญัติไว้ว่า ถ้าบุคคลผู้นับถือศาสนาอิสลามพิพาทกันด้วยความแห่งลักษณะฉว่เมียและทรัพย์มรดกให้ตุลาการฟังพิจารณาและบังคับตัดสินคดี โดยลัทธิประเพณีอิสลามตามคัมภีร์โคหร่าน พระมหะหมัดนั้นดังปรากฏในกระทรวงหลวงภักดีวิจารณ์ตุลาการ กรมท่าขวา ขึ้นแต่จุฬาราชมนตรีนั้นสืบมา และมูลนิธิเป็นกระบวนการพิจารณาความแห่งได้โปรดเกล้าฯ ให้ขยายออกมาบังคับใช้ทั่วพระราชอาณาเขตคาบสมุทรมาลายูปักษ์ใต้ซึ่งมีราษฎรพลเมืองนับถือลัทธิอิสลามอยู่หนาแน่น ให้ตั้งตำแหน่งโต๊ะกาตีร์เป็นผู้บังคับคดีตามประเพณีนิยมนั้น พระราชบัญญัตินี้ให้คงรักษาไว้มิให้เพิกถอน ควรแต่จะผันผ่อนวางวิธีเลือกสรรตั้งตำแหน่งกาตีร์ให้ลงเป็นระเบียบ ดังนี้คือ

ข้อ 1. โต๊ะเก้าอี้ผู้ปรับบทโกห่านควรได้สมมตินิยมของราษฎรชาวอิสลามในแขวงนั้นเป็นผู้ก่อปรด้วยวิญญูฉิศวรแก่เคารพนับถือในฐานะผู้ใหญ่ เป็นผู้ก่อปรด้วยคุณฉิศวรสามารถในคัมภีร์โกห่านโดยสมควร เป็นผู้มึ่น้ำใจจงรักต่อได้ฝาละอองรุสสีพระบาท และสมัควรภักดีต่อราชการของพระเจ้าอยู่หัวดังนี้เป็นลักษณะสำคัญ ข้อที่พระยาสมุหเทศาภิบาลมีใบบอกเข้าไปว่า ได้ปรึกษาหารือพร้อมด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่า หนีเดิน 1 หนีชัน 1 ก่อปรด้วยคุณฉิศวรสามารถและเป็นทีประชาชนพลเมืองนิยมนับถืออยู่เป็นอันมากเห็นปานดั่งนั้นสมควรที่จะเลือกสรรเอาขึ้นตั้งไว้ในที่หน้าที่ตุลาการฝ่ายอิสลามได้นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

ข้อ 2. แต่นี้สืบไปให้เรียกตำแหน่งตุลาการนี้ว่า ฉะโต๊ะยุติธรรม เทียบคำเสนายุติธรรมในมณฑลพายัพ มีหน้าที่เฉพาะเป็นกาศที่ผู้ปรับบทโกห่าน เป็นตุลาการบังคับคดีแพ่ง-ประเพณีอิสลาม เทียบอำนาจศาลแขวงในพระบรมมณูศาลยุติธรรม มาตรา 25 อยู่ในบังคับบัญชาของศาลมณฑลฎีกัดได้ครอบงำทั่วไป

ข้อ 3. อำนาจฉะโต๊ะยุติธรรมนี้ให้พึงจำกัดว่า บังคับได้แต่คดีบุคคลผู้ถือศาสนาอิสลามพิพาทกันด้วยความแพ่งลักษณะผัวเมียและทรัพย์มรดก อันจะพึงยกบทโกห่านขึ้นปรับได้โดยชอบด้วยขบวนพิจารณา นอกจากที่จะว่ากล่าวเปรียบเทียบคดีนั้น ๆ ให้ฉะโต๊ะยุติธรรมทำคำตัดสินลงชื่อแต่ 2 นาย หรือพร้อมด้วยผู้พิพากษาศาลจังหวัดรวมเป็น 2 นาย จึงบังคับเป็นคำพิพากษาคดีแพ่งประเพณีอิสลามได้ และคู่ความพึงอุทธรณ์ฎีกาได้เป็นลำดับตามพระราชกำหนดกฎหมาย

ให้พระยาสุรินทราชากับพระพิทยศาสตร์ราชสภาพดีปฏิบัติราชการตามกระแสพระบรมราชโองการนี้

(ลงนาม) เจ้าพระยาอภัยราชา

ประทับตราพระคูลบาทเป็นสำคัญ

ตั้งแต่นั้นมาจังหวัดสตูลก็ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว และมรดก บังคับ แต่บุคคลผู้นับถือศาสนาอิสลามอย่างเดียวกับจังหวัดปัตตานี นราธิวาส และยะลา

ครั้นต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2474 ทางราชการได้ยุบมณฑลปัตตานี และมณฑลภูเก็ต ให้คงเหลือฐานะเป็นจังหวัดตามระเบียบวิธีบริหารการปกครองที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ในขณะนั้น

ฉะนั้น เมื่อจังหวัดสตูลได้รับการพิจารณาให้มารวมอยู่ในเขตของการใช้กฎหมายอิสลาม ตามข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ 7 หัวเมือง ร.ศ. 120 ด้วย ในปัจจุบันจึงเรียกจังหวัดที่ใช้กฎหมายอิสลามทั้ง 4 จังหวัดว่า “เขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้”

สรุปหลักใหญ่เบื้องต้น 2 ประการ

อันประวัติความเป็นมาของกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก ที่ใช้บังคับ แทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยสรุปแล้วมีที่มา 2 ประการซึ่งเป็นหลักใหญ่เบื้องต้น คือ

1. โดยเหตุที่เป็นบทบัญญัติของศาสนาอิสลามโดยตรง ที่อิสลามศาสนิกทุกคน จำต้องถือเป็นหลักปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเป็นประจำอยู่แล้ว ประการหนึ่ง และ
2. โดยหลักรัฐประศาสนโยบายอันสำแดงถึงพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์พระมหากษัตริย์ของชาติไทยที่มีต่อพสกนิกรของพระองค์ นับเป็นประการที่สอง

ต่อมาเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว และบรรพ 6 ว่าด้วยมรดก ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 ตามพระราชบัญญัติให้ใช้บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477 มาตรา 6 และพระราชบัญญัติให้ใช้บรรพ 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477 มาตรา 4 บัญญัติว่า บทบัญญัติแห่งบรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวและบรรพ 6 ว่าด้วยมรดก ไม่กระทบกระเทือนถึงกฎหมายข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. 120 ในส่วนที่เกี่ยวกับครอบครัวและมรดก ฉะนั้นกฎหมายข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. 120 ยังคงมีผลใช้บังคับในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ต่อไป คือ ใช้กฎหมายอิสลามบังคับคดีว่าด้วยครอบครัวและมรดกแก่บุคคลผู้นับถือศาสนาอิสลามอย่างเดิม

ท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ในหนังสือ “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ครอบครัวมฤตก พุทธศักราช 2508” ว่า

ข้อยกเว้นนี้หมายความว่า สำหรับบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามและมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล เมื่อเป็นความกันในศาลของ 4 จังหวัดนี้เกี่ยวกับด้วยครอบครัวและมฤตก ยังคงต้องใช้กฎหมายอิสลาม ไม่ใช่ประมวลแพ่งบรรพ 5 และ 6 ชายชาวอิสลามในจังหวัดเหล่านี้จึงยังคงมีภริยาได้ถึง 4 คนตามกฎหมายอิสลาม โดยไม่ต้องจดทะเบียนแม้แต่สักคนเดียว และเมื่อตายลง การแบ่งมฤตกก็ต้องแบ่งตามกฎหมายอิสลาม แต่ทั้งนี้จำกัดเฉพาะบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดดังกล่าวเท่านั้น ไม่ขยายไปถึงชาวอิสลามในจังหวัดอื่น และใช้ได้เฉพาะในกรณีที่อยู่ความเป็นชาวอิสลามในจังหวัดที่ว่านี้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย

ข้อยกเว้นนี้ตกทอดมาจากประวัติเดิม ที่มีศาลกรมท่าชายพิจารณาคดีชนชาติจีน และมีศาลกรมท่าชาวพิจารณาคดีชนชาติแขก ศาลทั้งสองตัดสินคดีตามกฎหมายและประเพณีของชนชาตินั้น ๆ แต่สำหรับชนชาติจีนไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายหรือประเพณีฝัวเมียมฤตกเป็นการแน่นอน ศาลกรมท่าชายจึงใช้กฎหมายไทยบังคับ แต่ชนชาติแขกถือศาสนาอิสลามมีกฎหมายและประเพณีแน่นอนในเรื่องฝัวเมียมฤตก ศาลกรมท่าชายจึงใช้กฎหมายอิสลามบังคับ ต่อมาในสมัยฝรั่งเศสล่าเมืองขึ้น การยกเว้นที่ว่านี้สำหรับชนชาติถือศาสนาอิสลามที่ชายแดนปักชำได้กลายเป็นปัญหาการเมือง จึงรักษากันไว้

สำหรับจังหวัดสตูล มีผู้สงสัยว่า ตามพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ 5 และบรรพ 6 ดังกล่าว จะกระทบกระเทือนต่อการใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดสตูลด้วยหรือไม่ เพราะจังหวัดสตูลมีได้รวมอยู่ในบริเวณเจ็ดหัวเมืองดังกล่าว จังหวัดสตูลใช้กฎหมายอิสลามโดยอาศัยสารตราของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ซึ่งพระราชบัญญัติทั้งสองมิได้กล่าวถึงสารตรานั้นหรือจังหวัดสตูลเลย

ในเรื่องนี้คณะกรรมการตรวจพิจารณาประมวลกฎหมายที่ออกใหม่ได้ชี้แจงไว้มีใจความว่านับแต่วันที่มีสารตรา ชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูลก็ตกในบังคับแห่ง “กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.120” ทั้งนี้ เพราะปรากฏข้อความอธิบายในสารตราว่า เป็นนโยบายของรัฐบาลจะใช้กฎหมายอิสลามบังคับแก่ราษฎรที่นับถือศาสนาอิสลามทั่วพระราชอาณาเขตคาบสมุทรมลายู พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 และบรรพ 6

ไม่มีความปรากฏว่าให้ยกเลิกสารตราที่กล่าวระบุถึง “กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ เจ็ดหัวเมือง” นั้น มุ่งถึงกฎหมายที่ใช้อยู่ ดังนั้นเป็นอันบังคับตลอดถึงจังหวัดสตูลด้วย มิได้หมายความว่าอาณาเขตเจ็ดหัวเมืองตามภูมิศาสตร์ บริเวณเจ็ดหัวเมืองที่หมายถึงการแบ่งเขตท้องถิ่นได้เลิกใช้มานานแล้ว

ยกเลิกการใช้กฎหมายอิสลามใน 4 จังหวัด

การใช้กฎหมายอิสลามบังคับแก่สี่จังหวัดดังกล่าวได้ใช้บังคับมาจนถึง พ.ศ.2486 ซึ่งอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลในครั้งนั้นได้เปลี่ยนนโยบายใหม่ ให้เลิกใช้กฎหมายอิสลามในสี่จังหวัดเสีย ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 และบรรพ 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขยายไปบังคับถึงจังหวัดทั้งสิ้น ทั้งนี้ตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2486 มาตรา 3 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติบรรพ 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2486 มาตรา 3 ซึ่งหมายถึงให้มีการยกเลิกการใช้กฎหมายอิสลามในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยสิ้นเชิง ทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ประชาชนพลเมืองผู้นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งอยู่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมาก เพราะทุกคนเป็นผู้อยู่ในหลักการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด และมีความจำเป็นจะต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการวิวาห์สมรสและและการแบ่งปันมรดกให้ถูกต้องตามศาสนบัญญัติเช่นเดียวกันโดยทั่วไป มิฉะนั้นก็ต้องได้รับบาปหนัก ประชาชนพลเมืองทั้งหลายที่มีกรณีพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวและมรดกจึงไม่สามารถถือปฏิบัติตามการตัดสินของศาลที่ดำเนินการพิจารณาพิพากษาโดยใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บังคับได้ เพราะไม่ตรงกับข้อบัญญัติของทางศาสนาอิสลาม

อนึ่ง อิสลามศาสนิกผู้ที่ไม่ยอมปฏิบัติเกี่ยวกับการครอบครัวก็ดีการแบ่งมรดกก็ดี ตามศาสนบัญญัติจะถูกประณามและเหยียดหยามจากวงสังคมมุสลิมอย่างหนัก ความเดือดร้อนต่าง ๆ นานาเกี่ยวกับเรื่องนี้จะบังเกิดเป็นเงาตามตัวผู้นั้นมาเป็นลำดับจนกระทั่งอาจถึงกับตัดญาติขาดมิตรไปเลย

ต่อมาเมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลได้พิจารณาและมองเห็นความเดือดร้อนของประชาชนชาวไทยมุสลิมที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างมาก จึงได้เปลี่ยนนโยบายให้นำกฎหมายอิสลามมาใช้ในจังหวัดทั้ง 4 ใหม่ในปี พ.ศ.2489 โดยตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.2489 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนี้

พระราชบัญญัติ
ว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี
นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489
ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
รังสิต กรมขุนชัยนาทนเรนทร
พระยามานวราชเสวี
ให้ไว้ ณ วันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489
เป็นปีที่ 1 ในรัชกาลปัจจุบัน

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
 คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 รังสิต กรมขุนชัยนาทนเรนทร
 พระยามานวราชเสวี
 ให้ไว้ ณ วันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489
 เป็นปีที่ 1 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เป็นการสมควรให้ใช้กฎหมายอิสลามในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว และมรดกอิสลามศาสนิกของศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์ จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท

พระมหากษัตริย์โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.2489”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลาม ศาสนิกของศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์จำเลยหรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาทให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น เว้นแต่บทบัญญัติว่าด้วยอายุความมรดก ทั้งนี้ไม่ว่ามูลคดีเกิดขึ้นก่อนหรือหลังวันใช้พระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นตามความในมาตรา 3 ให้ตะไตะยุติธรรมหนึ่งนายหนึ่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษา

ให้ตะไตะยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาที่พิพากษาตามคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้นด้วย

คำวินิจฉัยชี้ขาดของตะไตะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามให้เป็นอันเด็ดขาดในคดีนั้น

มาตรา 5 ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษามาใช้บังคับแก่การคัดค้านตะไตะยุติธรรมโดยอนุโลม

เมื่อมีเหตุที่ตะไตะยุติธรรมปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ให้คู่ความตกลงกันเลือกอิสลามศาสนิกหนึ่งนายปฏิบัติหน้าที่แทนตะไตะยุติธรรมเฉพาะคดี ถ้าตกลงกันไม่ได้ให้ต่างเสนอชื่ออิสลามศาสนิกที่สมควรต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฝ่ายละเท่า ๆ กัน แต่ไม่ให้เกินฝ่ายละสามนาย เมื่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเลือกผู้ใดจากรายชื่อที่คู่ความเสนอนั้น ให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่แทนตะไตะยุติธรรมเฉพาะคดีนั้นได้

มาตรา 6 บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบถึงคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่คดีนั้นเป็นคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นและคู่ความหรือผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาทแล้วแต่กรณีได้ร้องขอต่อศาลภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้บังคับในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลสั่งให้มีการเสนอคำฟ้อง หรือคำขอใหม่ และให้ดำเนินการพิจารณาพิพากษาต่อไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 7 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเรือตรี ถ.ธำรงนาวาสวัสดิ์

นายกรัฐมนตรี

(63 ร.จ.633 ตอนที่ 77 ลงวันที่ 3 ธันวาคม 2489)

ตามพระราชบัญญัตินี้ ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลามศาสนิกของศาลชั้นต้นในจังหวัดทั้งสี่ ซึ่งมีอยู่ 5 ศาล คือ ศาลจังหวัดปัตตานี ศาลจังหวัดนราธิวาส ศาลจังหวัดสตูล ศาลจังหวัดยะลา และศาลจังหวัดเบตง (เบตง เป็นอำเภอ ๑ แห่งในจังหวัดยะลา) ซึ่งอิสลามิกชนเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ต้องใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เว้นแต่บทบัญญัติว่าด้วยอายุความมรดก ในการพิจารณาคดีให้คณะยุติธรรมหนึ่งนายนั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษา คณะยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามและลงลายมือชื่อในคำพิพากษา แต่ถ้าวินิจฉัยชี้ขาดในข้อกฎหมายอิสลามนี้ให้เป็นอันเด็ดขาด อุทธรณ์¹ ฎีกาไม่ได้

¹ ก่อนใช้พระราชบัญญัตินี้ คู่ความอุทธรณ์ฎีกาได้ ในสารตรากระทรวงยุติธรรมที่ 30/4353 ได้กำหนดให้คู่ความพึงอุทธรณ์ฎีกาได้เป็นลำดับตามพระราชกำหนดกฎหมายศาลศาสนาในประเทศมาเลเซียเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ในข้อกฎหมายอิสลามได้ดังเช่นในรัฐกลันตันตามธรรมเนียมศาลฉบับที่ 30 แห่ง ค.ศ. 1981 มาตรา 24 บัญญัติไว้ว่า "การอุทธรณ์คำพิพากษาจากศาลศาสนาทั้งปวงให้อุทธรณ์ไปยังศาลต้น และคำชี้ขาดของศาลต้นเป็นอันเด็ดขาด"

ระบบการศาลในปัจจุบัน

ศาลในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูลเป็นศาลชั้นต้นสำหรับหัวเมืองหรือเ็นยหนึ่งในส่วนภูมิภาคตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม โดยเป็นศาลจังหวัด แต่จังหวัดยะลามี 2 ศาล คือ ศาลจังหวัดยะลากับจังหวัดเบตง ศาลจังหวัดเบตงมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาในเขตอำเภอเบตง ส่วนศาลจังหวัดยะลามีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาลดลงจังหวัดยะลา นอกจากอำเภอเบตง

ตามที่กล่าวมาข้อมจะเห็นว่าการพิจารณาพิพากษาของศาลในจังหวัดเหล่านี้มีความสำคัญแตกต่างไปจากการพิจารณาพิพากษาของศาลในจังหวัดอื่น ๆ แต่แตกต่างเฉพาะคดีที่คู่ความเป็นชาวมุสลิมเท่านั้น ส่วนคดีที่คู่ความมิได้เป็นชนชาวมุสลิมก็ได้แตกต่างแต่อย่างใดระบบการของศาลในสี่จังหวัดที่เกี่ยวกับชนชาวมุสลิมพอแยกได้ ดังนี้

1. ในคดีอาญา การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของชนชาวมุสลิมในจังหวัดเหล่านี้ไม่มีข้อผิดแผกแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของบุคคลที่นับถือศาสนาอื่น เมื่อกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดแล้ว ก็ย่อมจะต้องถูกจับกุมสอบสวนและฟ้องร้องตามหลักการที่กฎหมายบัญญัติไว้และในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาไม่ต้องมีตะโตะยุติธรรมนั่งพิจารณา ชนชาวมุสลิมมีสิทธิเสมอภาคเช่นเดียวกับคนที่นับถือศาสนาอื่น

2. ในคดีแพ่ง ชนชาวมุสลิมในจังหวัดเหล่านี้ได้รับผลปฏิบัติทางคดีเป็นกรณีพิเศษแตกต่างกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ กล่าวคือ ในคดีเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดก ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เว้นแต่บทบัญญัติว่าด้วยอายุความ โดยอยู่ในบทบังคับดังนี้

(1) การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นดังกล่าวต้องมีตะโตะยุติธรรมหนึ่งนายนั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษาของศาลชั้นต้นนั้น

(2) ตะโตะยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาด้วย คำวินิจฉัยของตะโตะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามเป็นอันเด็ดขาด

(3) ตะโตะยุติธรรมอาจถูกคัดค้านมิให้นั่งพิจารณาได้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษา

(4) เมื่อตะไตะยุดิธรรมปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ให้คู่ความตกลงกันเลือกอิสลามศาสนิกหนึ่งนายปฏิบัติหน้าที่แทนเฉพาะคดี ถ้าตกลงกันไม่ได้ให้ต่างเสนอชื่ออิสลามศาสนิกที่สมควรต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฝ่ายละเท่ากัน แต่ไม่ให้เกินฝ่ายละ 3 นาย เมื่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเลือกผู้ใดจากรายชื่อที่คู่ความเสนอให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่เป็นตะไตะยุดิธรรมเฉพาะคดีนั้นได้

ส่วนคดีแพ่งอื่น ๆ ชนชาวมุสลิมก็อยู่ในบังคับแห่งบทกฎหมายแพ่งเช่นเดียวกับผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ ทุกประการ

การดำเนินกระบวนการพิจารณา

การดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคดีครอบครัวและมรดกของชนชาวมุสลิมพอสรุปได้ดังนี้

1. ในการพิจารณาคดีทุกครั้งในศาลชั้นต้นของจังหวัดทั้งสี่ ต้องมีตะไตะยุดิธรรมหนึ่งนายนั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษา สำหรับองค์คณะของผู้พิพากษาก็ต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 คือ ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองนายเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา เพราะเป็นคดีเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก

2. ตะไตะยุดิธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเฉพาะข้อกฎหมายอิสลามเท่านั้น ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายอื่นเป็นอำนาจของผู้พิพากษา

คำวินิจฉัยของตะไตะยุดิธรรมในข้อกฎหมายอิสลามเป็นอันเด็ดขาด จะอุทธรณ์หรือฎีกาปัญหาดังกล่าวไม่ได้

คำวินิจฉัยชี้ขาดของตะไตะยุดิธรรมรวมอยู่ในคำพิพากษา โดยปกติผู้พิพากษาเป็นผู้จดคำพยานและเรียงคำพิพากษา เมื่อเสร็จสำนวนก็ทำคำพิพากษาอย่างคดีแพ่งธรรมดา โดยมีตะไตะยุดิธรรมลงลายมือชื่อในคำพิพากษาด้วย

3. คำฟ้องหรือคำร้องขอจะต้องบรรยายให้ปรากฏว่า คู่ความ เจ้ามรดกหรือผู้ร้องขอเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และคดีที่ฟ้องหรือร้องขอนั้นเกี่ยวข้องกับครอบครัวหรือมรดกซึ่งต้องบังคับตามกฎหมายอิสลาม เมื่อพนักงานรับฟ้องตรวจฟ้องแล้วก็ตะไตะยุดิธรรมตรวจฟ้องอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเห็นว่าเป็นคดีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแล้ว ตะไตะยุดิธรรมก็บันทึกที่คำฟ้อง

หรือคำร้องขอว่า “ได้ตรวจแล้ว” ต่อไปพนักงานรับฟ้องจะหมายเหตุหน้าฟ้องว่า “ความ
ศาสนา” แล้วนำเสนอผู้พิพากษาเพื่อพิจารณาสั่งคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อไป

การพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม นอกจากที่กล่าวข้างต้นแล้วก็
ไม่มีข้อผิดแผกแตกต่างอย่างใดกับคดีแพ่งธรรมดา

อายุความมรดก

เหตุที่บัญญัติให้บังคับอายุความมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นก็
เพราะหลักศาสนาอิสลามไม่มีบัญญัติถึงอายุความมรดก ตอนใช้ “กฎข้อบังคับสำหรับปกครอง
บริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.120” ได้ประสบความสำเร็จในเรื่องกำหนดนับอายุความ จึงได้มี
ประกาศเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ดำเนินตามกระแสพระบรมราชโองการกำหนดอายุความ
มรดกไว้ดังนี้

ประกาศกำหนดอายุความมรดกในระหว่างคนนับถือศาสนาอิสลาม

พระเจ้าอยู่หัวยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยรับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า

1. ด้วยความมรดกในระหว่างคนนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โต๊ะกาดีเป็นอนุญาตตุลาการชำระอยู่ตามศาสนาอิสลามนั้น กำหนดอายุความว่าเท่าใดปี จึงจะฟ้องร้องกันได้ และเท่าใดปีจะพ้นกำหนด ข้อนี้ตามประเพณีที่เป็นอยู่บางเมืองก็มากปี บางเมืองก็น้อยปี ไม่เสมอกัน เป็นการยากแก่ผู้มีคดี และโต๊ะกาดีที่เป็นตุลาการ

2. ข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณจึงได้ประชุมโต๊ะกาดีและโต๊ะอิหม่ามรวม 41 นาย ณ ศาลบริเวณเมืองตานีเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน ศก 122 ตกลงเห็นชอบพร้อมกันว่าควรกำหนดอายุความมรดกไว้เพียง 1 ปีถ้วน

3. เพราะฉะนั้นบรรดาความมรดกที่จะว่ากล่าวกันในเวลานี้ ให้ว่ากล่าวกันตามกำหนดอายุความตามประเพณีบ้านเมืองซึ่งมีมาแต่เดิม แต่ความมรดกที่จะฟ้องร้องต่อศาลตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน ศก 124 ต่อไป ให้ศาลถือกำหนดอายุความมรดกกว่ากล่าวกันได้ แต่ภายในกำหนด 1 ปี นับแต่วันผู้ตายได้ตายไป ถ้าพ้นกำหนด 1 ปี ห้ามมิให้ศาลรับไว้พิจารณา

(ลงพระนาม) ดำรงราชานุภาพ

เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

ประกาศมา ณ วันที่ 28 เมษายน รัตนโกสินทร์ ศก 124

เป็นวันที่ 13317 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

กฎหมายอิสลามในประเทศไทย

นอกจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและมรดกแล้วยังมีอีก 2 ฉบับ คือ

1. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488
2. พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พุทธศักราช 2490

ฉบับที่ 1 พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488

โดยที่เห็นว่าตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประชาชนชาวไทยย่อมมีเสรีภาพสมบูรณ์ในการถือศาสนา โดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และเมื่อได้คำนึงถึงประชาชนชาวไทยในบางท้องที่ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามแล้วก็สมควรที่จะสงเคราะห์และคุ้มครองอิสลามศาสนิกของพระองค์ ให้ประกอบศาสนกิจตามศรัทธาสมกับที่เป็นประชาชนของประเทศไทยอันเป็นประเทศเอกราช

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 56 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้ให้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488”

มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ ให้ใช้บังคับได้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป¹

¹ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 22 ตอนที่ 26 ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 2488

มาตรา 3 ให้จุฬาราชมนตรี² มีหน้าที่ปฏิบัติราชการส่วนพระองค์เกี่ยวแก่การที่จะทรงอุปถัมภ์ศาสนาอิสลาม³

มาตรา 4 เมื่อเห็นสมควร กระทรวงศึกษาธิการอาจจัดตั้งสถานการศึกษาเรียกว่า “อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย” เพื่ออิสลามศาสนิกจะได้ศึกษาและรับการอบรมในทางศาสนา ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยนี้มีสิทธิเข้ารับเลือกเพื่อรับพระราชทานเงินทุนส่งไปเข้าศาสนาจารย์ ต. ณ นครเมกกะ ตามจำนวนที่จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดขึ้นเป็นคราว ๆ

²จุฬาราชมนตรี เป็นตำแหน่งขุนนางชั้นสูงทางราชการฝ่ายต่างประเทศรวมทั้งเกี่ยวกับการบริหารฝ่ายศาสนาอิสลาม ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งตามประวัติความเป็นมาของตำแหน่งนี้ ปรากฏว่าในปลายรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ครองราชย์ได้มีชาวอิหร่าน (เปอร์เซีย) สองคนพี่น้องเข้ามาตั้งรกรากทำการค้าขายที่กรุงศรีอยุธยา คนพี่ชื่อเจกอะหมัด คนน้องชื่อนะหะมัดฮัด สำหรับคนพี่คือเจกอะหมัดนั้นเป็นผู้ที่ได้ทำความดีความชอบต่อแผ่นดินในสมัยนั้นมาก ต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาเจกอะหมัดรัตนราชเศรษฐี กรมท่าขวา ว่าที่จุฬาราชมนตรี จึงนับว่าประเทศไทยได้มีตำแหน่งจุฬาราชมนตรีขึ้นเป็นครั้งแรก (ประมาณ พ.ศ. 2145) และต่อมาพระยาเจกอะหมัดฯ ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าพระยาเจกอะหมัดรัตนบดินทร์สมุหนายกอัครมหาเสนาบดีฝ่ายเหนือ (เทียบเท่าตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ครั้นต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาบวรนายกฯ ซึ่งขณะนั้นอายุ 87 ปี (ตามที่ทราบปรากฏว่าท่านเจกอะหมัดผู้นี้คือต้นเดิมของสกุลสุนานาค)

จุฬาราชมนตรีคนที่ 2 คือ เจ้าพระยาจุฬาราชมนตรี (แก้ว) ซึ่งเป็นหลานของน้องชายเจกอะหมัด มีตำแหน่งหน้าที่อยู่ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

คนที่ 3 ในรัชกาลสมเด็จพระบรมโกศ คือ พระยาจุฬาราชมนตรี (สน)

คนที่ 4 ในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คือ พระยาจุฬาราชมนตรี (ก้อนแก้ว)

คนที่ 5 คือพระยาจุฬาราชมนตรี (สอน) ซึ่งมีตำแหน่งอยู่ต่อมาจนถึงปลาย พ.ศ. 2479

คนที่ 6 คือ นายเข้ม พรหมยงค์ ดำรงตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. 2488-2490

คนที่ 7 คือ นายถ้วน สุวรรณศาสน์ ดำรงตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. 2491-2524

คนปัจจุบันคือ นายประเสริฐ มะหะหมัด ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2524

คำว่า “จุฬาราชมนตรี” ยังค้นไม่พบว่ามีคำศัพท์แปลรวมความหมายเฉพาะไว้ประการใด ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้มีคำศัพท์แปลแยกออกแต่ละคำดังนี้

จุฬา น. ว่าชนิดหนึ่ง มีหัวแหลมเป็นกรวยคล้ายมงกุฎ คู่กับว่าปากเป่า, จุฬามณี น. ชื่อพระธาตุเจดีย์บรรจุพระเศียรพระพุทธรูป อยู่ที่ดาวดึงส์, จุฬาลักษณ์ ว. มีลักษณะเลิศ, โฉมงาม, จุฬาลัมพา น. ชื่อโกฐชนิดหนึ่ง ซึ่งได้จากต้นไม้บางชนิดในตระกูล artemisia ไปมีกลิ่นฉุนคล้ายการบูร.

ราช น. พระเจ้าแผ่นดิน, พญา มักใช้ประกอบคำอื่น เช่น ราชการ ราชวงศ์ สหราชอาณาจักร ฯลฯ ถ้าคำเดียวมักใช้ว่า ราชา

มนตรี น. ที่ปรึกษา ผู้นำ หรือที่ปรึกษาราชการ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

³แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2491

มาตรา 5 รัฐบาลอาจจัดให้มีคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย” มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแก่กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการในกิจการเกี่ยวแก่ศาสนาอิสลาม

มาตรา 6 คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยประกอบด้วยประธานกรรมการและกรรมการ ซึ่งเป็นอิสลามศาสนิก มีจำนวนไม่ต่ำกว่า 5 นายแต่งตั้งและถอดถอนโดยพระบรมราชโองการตามคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จุฬาราชมนตรีเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง

มาตรา 7 จังหวัดใดมีประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลามจำนวนมากพอสมควร⁴ กระทรวงมหาดไทยอาจจัดให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแก่คณะกรรมการจังหวัดในกิจการที่เกี่ยวแก่ศาสนาอิสลามในจังหวัดนั้น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดประกอบด้วยประธานกรรมการ และกรรมการซึ่งเป็นอิสลามศาสนิก มีจำนวนไม่ต่ำกว่า 5 นาย แต่งตั้งและถอดถอนโดยกระทรวงมหาดไทย

จังหวัดใดที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทำหน้าที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ๆ

มาตรา 8 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อาจจัดให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำสุเหร่า ด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการจังหวัดโดยให้โต๊ะอิหม่ามเป็นประธานระเบียบการแต่งตั้งถอดถอนและวิธีดำเนินการอันเกี่ยวแก่ศาสนิกของสุเหร่า ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้กำหนดด้วยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย

มาตรา 9 บรรดากรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการอิสลามประจำสุเหร่า และเจ้าหน้าที่ฝ่ายอิสลามมีสิทธิสวมเสื้อครุย และประดับเข็มพระปรมาภิไธยตามระเบียบที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดขึ้นไว้

⁴โดยพิจารณาถือเกณฑ์ในจังหวัดที่มีพลเมืองผู้นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่เป็นประจำตั้งแต่ 2,000 คนขึ้นไป (คำนวณจากบัญชีสำรวจประชากรปี 2480)

การจัดให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ครั้งแรกมีเพียง 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และในปี พ.ศ. 2491 ตั้งเพิ่มอีกเป็น 24 จังหวัด ต่อมาเพิ่มอีก 4 จังหวัด รวมทั้งสิ้นจนถึงปัจจุบันมี 28 จังหวัด

มาตรา 10 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

ให้กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการปรึกษาหารือคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อวางระเบียบอื่น ๆ อันเกี่ยวกับการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกานี้.

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ดวง อภัยวงศ์

นายกรัฐมนตรี

พระราชกฤษฎีกา
ว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม
(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2491

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
คณะอภิวุฒิสมาชิกในหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

รังสิต กรมขุนชัยนาทนเรนทร

อลงกฎ

ธานีนิติ์

มานนรราชเสวี

อดุลเดชจรัส

ให้ไว้ ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2491

เป็นปีที่ 3 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่าย
อิสลาม พุทธศักราช 2488

พระมหากษัตริย์ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 86 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2491”

มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป¹

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488 และให้ใช้ความดังต่อไปนี้แทน

“มาตรา 3 พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีเพื่อให้คำปรึกษาแก่กรรมการศาสนา ในกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวแก่การศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลามและให้มีเงินอุดหนุนฐานะจุฬาราชมนตรีตามสมควร”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

---

¹ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 65 ตอนที่ 77 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2491

ฉบับที่ 2 พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม

พ.ศ. 2490

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

รังสิต กรมขุนชัยนาทนเรนทร

พระยามานวราชเสวี

ให้ไว้ ณ วันที่ 25 สิงหาคม 2490

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยมัสยิดอิสลาม

พระมหากษัตริย์โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัตินี้ไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้หรือซึ่งขัดแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“มัสยิด” หมายความว่า สถานที่ซึ่งอิสลามิกชนมีสิทธิใช้เป็นที่พักผ่อนพิศกรรมตามลัทธิศาสนาอิสลามในวันศุกร์เป็นปกติ

มาตรา 5 ให้มัสยิดซึ่งได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วเป็นนิติบุคคล

มาตรา 6 ในการขอจดทะเบียนมัสยิด ให้อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น เป็นผู้ขอ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

มาตรา 7 แต่ละมัสยิดซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว ให้มีกรรมการคณะหนึ่งไม่น้อยกว่า 7 คน เรียกว่าคณะกรรมการมัสยิด มีหน้าที่จัดการทั่วไปในกิจการและทรัพย์สินของมัสยิด

มาตรา 8 ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอนกรรมการมัสยิด

¹ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 64 ตอนที่ 41 ลงวันที่ 2 กันยายน 2490

มาตรา 9 ในการดำเนินงานของคณะกรรมการมัสยิดให้เป็นไปตามเสียงข้างมากของคณะกรรมการมัสยิด

มาตรา 10 มัสยิดใดมีสัปบุรุษน้อยหรือมีพฤติการณ์อย่างอื่นอันไม่สามารถจะดำรงอยู่ได้ หรือเล็กร้างไป ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้รายงานไปยังคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อขอคำสั่งให้เลิกมัสยิดนั้น ในกรณีที่ไม่มียุทธศาสตร์อิสลามประจำจังหวัดก็ให้คณะกรรมการจังหวัดเป็นผู้รายงาน

เมื่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้สั่งให้เลิกมัสยิดนั้นแล้ว ก็ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือคณะกรรมการจังหวัดแล้วแต่กรณีแจ้งไปยังเจ้าพนักงานหน้าที่ซึ่งได้รับจดทะเบียนมัสยิดนั้น

มาตรา 11 บรรดาทรัพย์สินของมัสยิด ซึ่งคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้สั่งให้เลิกไปแล้ว ให้โอนไปยังมัสยิดที่ใกล้ที่สุด ถ้าไม่มีทางจะทำได้ให้โอนไปยังนิติบุคคลหรือองค์การที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน

มาตรา 12 ภายใต้บังคับมาตรา 10 จังหวัดใดที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทำหน้าที่แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

มาตรา 13 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และออกกฎกระทรวงกำหนดวิธีการจดทะเบียนมัสยิด กฎกระทรวงนั้นเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเรือตรี ถ. ชำรงนาวาสวัสดิ์

นายกรัฐมนตรี

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับกฎหมายอิสลามในประเทศไทย

1. การใช้กฎหมายอิสลาม

1.1 การใช้กฎหมายอิสลามบังคับคดีนอกจากในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เคยมีมาก่อนแล้วกล่าวคือ เดิมศาลกรมท่าซ้ายพิจารณาคดีชนชาวจีน ศาลกรมท่าขวาพิจารณาคดีชนชาวมุสลิม ศาลทั้งสองตัดสินคดีตามกฎหมายและประเพณีของชนนั้น ๆ แต่สำหรับชนชาวจีนไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายหรือประเพณีฝั้วเมียมรดกเป็นการแน่นอน กรมท่าซ้ายจึงใช้กฎหมายบ้านเมืองบังคับ ส่วนชนชาวมุสลิมนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีกฎหมายและประเพณีแน่นอนในเรื่องฝั้วเมียมรดกศาลกรมท่าขวา จึงใช้กฎหมายอิสลามบังคับ

การใช้กฎหมายอิสลามในปัจจุบันให้ใช้เฉพาะในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น ความจริงจำนวนผู้นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศมีมากกว่าผู้ที่อยู่ในเขต 4 จังหวัดภาคใต้ประมาณ 3 เท่า ซึ่งใช้คัมภีร์อัล-กุรอาน เล่มเดียวกัน ซึ่งควรจะได้มีสิทธิเช่นเดียวกันกับผู้ที่อยู่ในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล

กฎหมายรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับได้มีบทบัญญัติในทำนองให้สิทธิเสรีภาพในการถือศาสนาโดยให้ได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนาแตกต่างจากบุคคลอื่น ฉะนั้น การที่มีชาวไทยมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ เรียกร้องสิทธิตามรัฐธรรมนูญนั้น จึงมิใช่เป็นการขอ “อภิสิทธิ์” หรือ “สิทธิพิเศษ” แต่ประการใด เพราะประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใดย่อมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน

จะอ้างว่าชนชาวอื่นอาจจะขอสิทธิเช่นนั้นบ้าง แล้วจะเกิดความยุ่งยากนั้น ฟังไม่ขึ้น เพราะศาสนิกอื่นไม่มีบทบัญญัติเหมือนศาสนาอิสลาม หากมีเหมือนศาสนาอิสลามก็ควรให้สิทธิตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ หากจะอ้างว่าไม่มีงบประมาณเพิ่มตำแหน่งจะได้ยุติธรรมก็ไม่จำเป็นจะต้องใช้งบประมาณเพื่อแต่งตั้งโต๊ะยุติธรรม เพราะตามจังหวัดที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามมาก ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด (ซึ่งไม่มีเงินเดือนและเบี้ยเลี้ยงแต่อย่างใด) เกือบทุกจังหวัดแล้วเมื่อมีคดีเกี่ยวกับศาสนาก็ให้ทางศาลเชิงกรรมการอิสลามเหล่านั้นไปว่าเป็นคดี ๆ ไปเช่นเดียวกับผู้พิพากษาศาลแรงงานและศาลคดีเด็กและเยาวชนฯ ซึ่งใช้ผู้พิพากษาสมทบ

ในประเทศของสมาชิก “อาเซียน” อีก 5 ประเทศ แม้แต่ประเทศศรีลังกา ส่วนใหญ่มีกระทรวงกิจการศาสนาอิสลาม เป็นผู้บริหารกิจการของศาสนาอิสลามโดยเฉพาะ และมีศาลศาสนาแยกต่างหาก เพื่อวินิจฉัยคดีของชาวมุสลิมในประเทศนั้น ๆ โดยเฉพาะเช่นเดียวกัน

1.2. กฎหมายอิสลามที่เกี่ยวข้องด้วยครอบครัวและมรดกฉบับนี้ใช้ได้เฉพาะในศาลเท่านั้น ใช้บังคับนอกศาลไม่ได้จึงเกิดความสับสนในการใช้กฎหมายฉบับนี้ไม่น้อย

2. การอุทธรณ์ฎีกา

กฎหมายในสมัยก่อน คู่ความสามารถอุทธรณ์ฎีกาในข้อกฎหมายได้ แต่ตามกฎหมายปัจจุบัน คู่ความสามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ (อุทธรณ์ฎีกาในข้อกฎหมาย)

3. การแต่งตั้งคณะตุลาการ

สมัยก่อนการแต่งตั้งคณะตุลาการ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต เช่นเดียวกับมีการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งผู้พิพากษาทั่ว ๆ ไป แต่ปัจจุบันให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้แต่งตั้งโดยความเห็นชอบของ ก.ต.

4. หน้าที่ของจุฬาราชมนตรี

สมัยก่อน มีหน้าที่ปฏิบัติราชการส่วนพระองค์เกี่ยวกับกิจการที่จะทรงอุปถัมภ์ศาสนาอิสลาม ปัจจุบันให้มีหน้าที่เพื่อให้คำปรึกษาแก่กรมการศาสนา เกี่ยวกับการศาสนานูปลั้มภฝ่ายอิสลาม

ความเป็นมาของคณะตุลาการ

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี, นราธิวาส, ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ให้ “คณะตุลาการ” มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามที่เกี่ยวข้องด้วยครอบครัวและมรดก

คำว่า “คณะตุลาการ” นี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำแปลว่า “ผู้เชี่ยวชาญกฎหมายอิสลาม”

อันความเป็นมาของตำแหน่ง “คณะตุลาการ” นั้น มีหลักฐานปรากฏในปี พ.ศ. 2444 โดยพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระปิยะมหาราชเจ้ารัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงพระปรีชาสามารถยิ่งในรัฐประศาสน์นโยบาย ได้ทรงให้มีกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ 7 หัวเมือง ร.ศ. 120 ขึ้น โดยเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยรับสนองพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ประกาศให้ใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาคดีแพ่งเรื่องฝ่าฝืนมรดกของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามที่อยู่ในบริเวณ 7 หัวเมือง ดังปรากฏตามความในข้อที่ 32 ว่า “ให้ใช้พระราชกำหนดกฎหมายทั้งปวงในความอาญาและความแพ่ง แต่ความแพ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามเรื่องฝ่าฝืนก็ดี, เรื่องมรดกก็ดี ซึ่งคนนับถือศาสนาอิสลามเป็นทั้งโจทก์จำเลยหรือ

เป็นจำเลยให้ใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาและพิพากษา และให้โต๊ะกาลีซึ่งเป็นผู้รู้และเป็นที่นับถือในศาสนาอิสลาม เป็นผู้พิพากษาตามกฎหมายอิสลามนั้น”

เดิมตำแหน่งนี้เรียกว่า “โต๊ะกาลี” หรือ “โต๊ะกาซี” หรือ “โต๊ะกอฎี” เมื่อประกาศใช้ “กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณจังหวัดหัวเมือง ร.ศ. 120” เรียกตุลาการตำแหน่งนี้ว่า “โต๊ะกาลี” ส่วนสารตรากระทรวงยุติธรรมที่ 30/4353 ในตอนต้นเรียกว่า “โต๊ะกาซี” แต่ในข้อ 2. ในสารตราฉบับนั้นได้กำหนดให้เรียกตำแหน่งตุลาการนี้ว่า “ดาโต๊ะยุติธรรม” ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับตำแหน่งเสนายุติธรรมในมณฑลพายัพ ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้เรียกอยู่ในปัจจุบันนี้

ความจริงคำว่า “โต๊ะกาลี” “โต๊ะกาซี” “โต๊ะกาซี” “โต๊ะกอฎี” เป็นคำที่มีความหมายอย่างเดียวกันคือมาจากคำว่า “กอฎี” อันเป็นภาษาอาหรับ ซึ่งแปลว่า “ผู้พิพากษา”

เนื่องจากคำว่า “กอฎี” ไม่มีคำในภาษาไทยที่จะเขียนให้ออกเสียงได้ชัดเจนกับภาษาอาหรับคำนี้ได้ คำนี้จึงเขียนเพี้ยนไป

ส่วนที่มีคำว่า “โต๊ะ” อยู่ข้างหน้านั้นเป็นเพราะคำว่า “โต๊ะ” มาจากภาษามลายู คำนี้เป็นคำยืมที่ใช้เรียกบุคคลที่มีอาวุโสสูง เช่นเรียกครูสอนศาสนาว่า “โต๊ะครู” เรียกกำนันว่า “โต๊ะกำนัน” เรียกผู้เป็นหะยีว่า “โต๊ะหะยี” เรียก “อิหม่าม” ว่า “โต๊ะอิหม่าม” เป็นต้น

คำเต็มของ “โต๊ะ” ตามภาษามลายูก็มาจากคำว่า “ดาโต๊ะ” ซึ่งแปลว่า “ผู้มีอาวุโส” แต่ชาวพื้นเมืองทางภาคใต้ชอบพูดคำสั้น ๆ จึงตัดเหลือคำว่า “โต๊ะ” คำเดียวและคำว่า “ดะโต๊ะ” ก็เรียกเพี้ยนมาจากคำว่า “ดาโต๊ะ”

คำว่า “ดาโต๊ะ” นี้ในประเทศมาเลเซียนอกจากจะมีความหมายว่าผู้มีอาวุโสแล้ว ยังเป็นตำแหน่งบรรดาศักดิ์สำหรับผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้น “ดาโต๊ะ” ก็ใช้นำหน้าชื่อผู้นั้นว่า “ดาโต๊ะ” เช่น ดาโต๊ะฮุเซนออน (อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย) ซึ่งปัจจุบันยังมีบรรดาศักดิ์เช่นเดียวกับบรรดาศักดิ์ ขุน, หลวง, พระ, พระยา, และเจ้าพระยา ของไทยเรามาก่อนของมาเลเซียก็มีหลายชั้นเหมือนกัน เช่น ดาโต๊ะ, ตันซรี, ดาโต๊ะซรี, และ ตัน เป็นต้น คนไทยเราที่ได้บรรดาศักดิ์ชั้น “ตัน” ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดหลายคนเช่น ตันถนนอม กิตติขจร, ตันทวี จุลทรัพย์ ตันถนัด คอมันตร์, เป็นต้น คำว่า “ตัน” มีผู้ใช้สับสนเป็น “ตันกู” ก็มี ความจริง “ตันกู” ไม่ใช่บรรดาศักดิ์แต่เป็นชื่อพระวงศ์ เช่น ตันกูอับลเราะห์มาน (อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย) สำหรับตันอับลรอซัค (อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย) เป็นบรรดาศักดิ์ บางคนเขียนผิดเป็น ตันกูอับลรอซัคก็มี อย่างไรก็ตามตำแหน่งดาโต๊ะยุติธรรมนี้จะมีชื่ออย่างไรก็ตามก็หาไม่มีความสำคัญแห่งอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมพิเศษขึ้นประการใดไม่

ในการบังคับคดีของคู่ความที่นับถือศาสนาอิสลามนั้น จำเป็นจะต้องมีคะโต๊ะยุติธรรม เป็นผู้พิพากษาวินิจฉัยปรับบทจึงสมบูรณ์ตามพระธรรมวินัยของศาสนบัญญัติ บุคคลใดที่มี ไซ่เป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามจะเป็นผู้ปรับบทมิได้ แม้ว่าจะได้กระทำการชี้ขาดในข้อคดีครบถ้วนถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามก็ตาม ทั้งนี้เพราะตามพระธรรมวินัยได้กำหนดคุณสมบัติไว้ว่า ต้องเป็นชายมุสลิมผู้มั่นคงในพระธรรมวินัย มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ มีความฉลาดและรอบรู้ในบทแห่งพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พระคัมภีร์อัล-หะดีษ และมติธรรมของปวงปราชญ์ของศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี จะต้องไม่เป็นบุคคลที่มีร่างกายทุพพลภาพไม่สมประกอบหรือไร้ความสามารถ ทั้งจะต้องมีอายุครบตามศาสนากำหนดด้วย

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 ก็ได้กำหนดคุณสมบัติตามศาสนบัญญัติ ส่วนการบรรจุและแต่งตั้งคะโต๊ะยุติธรรมนั้น ได้มีกฎกระทรวงฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2522) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 กำหนดว่า

1. เมื่อถึงคราวที่จะต้องมีการบรรจุและแต่งตั้งคะโต๊ะยุติธรรม ให้อธิบดีผู้พิพากษาภาคประกาศรับสมัครอิสลามศาสนิกชน ซึ่งมีคุณสมบัติตามมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 เพื่อคัดเลือกบรรจุและแต่งตั้งเป็นคะโต๊ะยุติธรรม
2. เมื่อพ้นกำหนดเวลารับสมัครแล้ว ให้อธิบดีผู้พิพากษาภาค จัดทำบัญชีผู้สมัคร ซึ่งสมควรได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเป็นคะโต๊ะยุติธรรม โดยปรึกษากับผู้พิพากษาหัวหน้าศาลและผู้ว่าราชการที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
3. เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นสมควรบรรจุแต่งตั้งผู้สมัครผู้ใดเป็นคะโต๊ะยุติธรรม ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมบรรจุและแต่งตั้งผู้สมัครผู้นั้นเป็นคะโต๊ะยุติธรรมโดยความเห็นชอบของ ก.ต. (คณะกรรมการตุลาการ)

ส่วนในทางปฏิบัตินั้น อธิบดีผู้พิพากษาภาค, ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล, และผู้ว่าราชการจังหวัด จะปรึกษากันคัดเลือกจากผู้สมัครที่มีคุณสมบัติครบถ้วน แล้วให้อิหม่าม (โต๊ะอิหม่าม) ประจำมัสยิดต่าง ๆ ในจังหวัดนั้นเป็นผู้ลงคะแนนเลือกคะโต๊ะยุติธรรม ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดจะได้รับการเสนอชื่อไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเพื่อประกาศแต่งตั้งต่อไป

คะโต๊ะยุติธรรมเป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการประจำเช่นเดียวกับผู้พิพากษา แต่เมื่อติดตามคูสติของคดีเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกที่ใช้กฎหมายอิสลามในแต่ละศาลแล้วมีน้อยมาก ในบางกรณีจึงมีผู้เสนอให้ยุบตำแหน่งนี้ และให้ศาลติดต่อประสานงานกับคณะ

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อจัดส่งผู้ไปร่วมพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดี เช่นเดียวกับ ศาลแรงงานหรือผู้พิพากษาสมทบของศาลคดีเด็กและเยาวชน

เหตุที่มีคดีสู่ศาลให้คะโต๊ะยุติธรรมพิจารณาน้อย เนื่องจากคดีเกี่ยวกับครอบครัว และมรดกส่วนใหญ่ได้แล้วเสร็จไปเพราะการไกล่เกลี่ยของผู้นำศาสนาอิสลามในระดับต่าง ๆ เช่น โต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดต่าง ๆ ในแต่ละท้องที่ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และ ในบางเรื่องคะโต๊ะยุติธรรมได้ทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการชี้ขาดข้อพิพาทนอกศาลร่วมกับ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ฉะนั้นคดีศาสนาที่เข้าสู่ศาลส่วนใหญ่จึงเป็นคดีที่เหลือ ขอบจริง ๆ ฉะนั้นสถิติของคดีเข้าสู่ศาลจึงน้อยไม่ใช่ไม่มีข้อพิพาท แต่มีการปฏิบัติเป็นขั้นตอน ตามหลักศาสนาอิสลามดังกล่าว

ดังนั้นคะโต๊ะยุติธรรมจึงใช้เวลาว่างทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคม ในการบรรยายเผยแพร่หลักศาสนาอิสลามในคณะกรรมการจริยของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย และได้ช่วยวางหลักสูตรการศึกษาศาสนาอิสลามในระดับต่าง ๆ ให้แก่กระทรวงศึกษาธิการ

ในประเทศที่มีประชาชนนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนมาก จะมีการจัดตั้งศาลศาสนาต่างหาก และนอกจากจะพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวมรดกแล้ว ยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอื่น ๆ บางคดีได้ด้วย เช่น ในกรณีที่อิสลามศาสนิกไปรับประทานอาหารในเวลา กลางวันของเดือนรอมฎอน (เดือนถือศีลอด) เป็นต้น

ตามธรรมนูญศาลยุติธรรมของรัฐไทรบุรี ประเทศมาเลเซีย ฉบับที่ 25 มาตรา 54 กำหนดให้ตั้งศาลศาสนา The Shariaah Court ขึ้นเป็นศาลหนึ่งต่างหาก ศาลศาสนานี้จะ มีอยู่ทุกอำเภอ มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยบรรดาคดีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับบุคคลผู้นับถือศาสนาอิสลาม เท่านั้น

สำหรับรัฐกัณฑ์สันก็มีศาลศาสนาเหมือนกันเช่น Court of the Kathis and of the Cheift Kathi คือศาลคณะกอฎี และหัวหน้าคณะตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามธรรมนูญศาลยุติธรรม ฉบับที่ 30 ค.ศ. 1938 และบรรดารัฐอื่น ๆ ของมาเลเซียและสิงคโปร์ก็ได้จัดให้มีศาลศาสนา ขึ้นในทำนองเดียวกันนี้โดยทั่วไป

การแปลหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก

กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกที่นำมาใช้บังคับแทนบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในศาลจังหวัดปัตตานี, นราธิวาส, ยะลา, และสตูล ใน ปัจจุบันนี้นั้นเป็นคำแปลจาก "กีตาบ" ต่าง ๆ

“กีตาบ” คือตำราที่เป็นคำอธิบายความในคัมภีร์อัลกุรอาน คัมภีร์อัลหะดีษ และ มติธรรมของปวงปราชญ์ของศาสนาอิสลาม ให้เข้าใจความหมาย

เนื่องจากการตั้งสำนักกฎหมายของนิกายซุนนีของท่านอิหม่ามต่าง ๆ รวม 4 แห่ง (4 มัซฮับ)

1. Hanafi School ของอิหม่ามฮานาฟี
2. Maliki School ของอิหม่ามมาลิกี
3. Shafei School ของอิหม่ามชาฟีอี
4. Hambali School ของอิหม่ามฮัมบาลี

ฉะนั้นหลักการปฏิบัติจึงมีข้อผิดแผกแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย อันเป็นผลแห่งการวินิจฉัยส่วนบุคคล และการแปลความหมายของคัมภีร์ตามความรู้และตามความเห็นของแต่ละท่าน

แต่ละมัซฮับก็มีกีตาบสำหรับใช้เป็นหลักปฏิบัติศาสนกิจของมัซฮับนั้น ๆ โดยเฉพาะ อิสลามิกชนผู้ศรัทธาเลื่อมใสนับถือในมัซฮับใดก็ปฏิบัติตามข้อบัญญัติในกีตาบสำหรับมัซฮับนั้น ๆ โดยมีได้ทำให้กระทบกระเทือนในหลักการของอิสลามแต่ประการใด

โดยที่ในประเทศไทยนิยมนับถือมัซฮับชาฟีอีเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้น กีตาบที่อะโตะ ยุติธรรมทุกกาลใช้เป็นบทบังคับคดี จึงเป็นหลักการในบทบัญญัติของมัซฮับชาฟีอีทั้งสิ้น

เนื่องจากกีตาบนั้นมีผู้เรียบเรียงบรรยายไว้มากมาย ฉะนั้นในการพิจารณาพิพากษาคดี อะโตะยุติธรรมอาจจะอ้างถึงกีตาบแสดงความเห็นขัดแย้งได้ การวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่ไม่สะดวก ด้วยเหตุนี้กระทรวงยุติธรรมจึงได้ตั้งกรรมการอันประกอบด้วยอะโตะยุติธรรม ผู้พิพากษาและผู้เชี่ยวชาญ ตรวจชำระคำแปลกีตาบอันเกี่ยวข้องกับครอบครัวและมรดกเป็นภาษาไทย โดยเริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2472 ตรวจชำระคำแปลพิมพ์เสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2484

เหตุที่ชักช้าใช้เวลาเนิ่นนานถึง 12 ปี เพราะต้องนำหลักศาสนาขึ้นมาแปล กีตาบมีมากมาย บางครั้งลงมติไปอย่างหนึ่ง ต่อมาพบในกีตาบอื่นมีแย้งขยายกว้างกว่าที่ตกลงไว้เดิม ก็ต้องแก้กันใหม่ อะโตะยุติธรรมที่เป็นกรรมการบางคนไม่สนักภาษาไทยถึงขนาดที่จะหาบซึ่งในความหมายแห่งถ้อยคำได้ ข้อความบางข้อที่ไม่น่าจะถือเอามาเป็นสาระสำคัญในสมัยนี้ อะโตะยุติธรรมก็ไม่กล้าตัดทิ้งหรือเปลี่ยนแปลงด้วยกลัวว่าเป็นบาป นอกจากนี้ศัพท์บางคำเป็นภาษาอาหรับ ต้องเรียบเรียงเป็นภาษาไทยโดยใช้ข้อความยืดยาว เพราะไม่มีศัพท์ซึ่งมีความหมายบังคับเป็นพิเศษไว้

ก็ตาบตันฉบับที่นำมารวบรวมเรียบเรียงมาจากภาษาอาหรับ 6 ก็ตาบ และมาจาก
ภาษามลายูอักษรยาวี 7 ก็ตาบ

ก็ตาบเหล่านี้เป็นหนังสือตีพิมพ์เป็นเล่ม บางก็ตาบมีมากกว่าหนึ่งเล่ม รวมเป็น
หนังสือนับตั้งร้อยยกขึ้นไป

คำแปล “หลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก” นี้ได้รวบรวมข้อความ
ที่กล่าวซ้ำกันในที่ต่าง ๆ ไว้ในที่แห่งเดียวกัน เรียบเรียงข้อความเบื้องต้นเพื่อใช้ได้ทั้งลักษณะ
ครอบครัวและลักษณะมรดก รวบรวมข้อความซึ่งต่อเนื่องกันแต่กระจัดกระจายอยู่ในก็ตาบ
ต่าง ๆ รวมเป็นข้อเดียวกันวางรูปโครงให้เป็นไปตามกฎหมายปัจจุบัน คือจัดเป็นลักษณะหมวด
และมาตราเรียบเรียงถ้อยคำสำนวนขึ้นใหม่ ถ้อยคำใดเป็นศัพท์ใช้เฉพาะในศาสนาอิสลาม
หาศัพท์ภาษาไทยที่เหมาะสมมิได้ก็คงรูปศัพท์นั้นไว้ตามเดิม โดยให้คำวิเคราะห์ศัพท์ไว้เพื่อ
ให้ทราบความหมาย

อนึ่ง เพื่อให้ชื่อเป็นหลักเดียวกันในการวินิจฉัยคดี คณะตุลาการต้องใช้หลักกฎ-
หมายที่แปลรวบรวมนี้ และก่อนดำรงตำแหน่งคณะตุลาการ คณะตุลาการต้องให้ถ้อย
คำรับรองว่าต้องใช้กฎหมายเล่มนี้ ฉะนั้น เมื่อคดีเกิดขึ้น คณะตุลาการ จะต้องชี้ขาดบังคับ
คดีตามหลักกฎหมายดังกล่าวมาแล้วตลอดไป

ตามหลักกฎหมายนี้ หากมีปัญหาข้อใดซึ่งไม่มีกล่าวไว้ในหลักกฎหมายนี้ก็ต้องนำ
บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับหลักกฎหมายนี้อันเป็นการวางหลักปฏิบัติผ่อนสั้นผ่อนยาวในทาง
คดีความ เพื่ออำนวยความสะดวกในการพิจารณาพิพากษาคดีของมุสลิมในจังหวัดนี้ได้ดำเนินไปด้วยดี

ข้อ 1. คำถาม อะไรคือลัทธิ อะไรคือศาสนา?

คำตอบ ศาสนา

คือหลักคำสอน ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ เพื่อให้คนทั้งหลายละเว้นการกระทำซึ่งความชั่ว และหันมาประกอบความดี โดยอาศัยแนวทางที่ศาสนาได้ประกาศไว้เป็นหลักสำหรับปฏิบัติ

ศาสนาต้องประกอบด้วยลักษณะหรือองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ต้องมีหลักความเชื่อถือ
2. ต้องมีศาสนา
3. ต้องมีคำสอนหรือคัมภีร์
4. ต้องมีสาวกหรือผู้สืบทอด
5. ต้องมีสถาบันทางศาสนา
6. ต้องมีพิธีกรรม

พจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ. 2493) แปลคำศาสนาไว้ว่า “ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์ อันมีหลักแสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลกเป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมาตม์¹ ประการหนึ่ง แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาป อันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็น หรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ”

ลัทธิ

คำว่า “ลัทธิ” กับ “ศาสนา” ใช้สับสนกันมาก บางทีเราใช้คำว่า “ลัทธิศาสนา” ควบกัน ทั้งนี้เพราะลัทธิคือ “เรื่องเบื้องต้นของศาสนา” หรือ “จุดเริ่มของศาสนา” จึงแยกออกจาก “ศาสนา” ได้ยาก

ถ้าจะแยกกันให้ได้จริง ๆ ก็จะแยกได้เพียงรูปศัพท์ คือ ลัทธิ เป็นคำสอนเฉพาะกลุ่มเฉพาะพวก ที่คนคิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของชนกลุ่มหนึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามเหตุการณ์และสมัย ส่วนศาสนานั้นเป็นเรื่องสำหรับมนุษย์ทั่วกันหมด เพราะเป็นสัจธรรม

พจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ. 2493) แปลคำ “ลัทธิ” ไว้ว่า “ความเชื่อถือ ความรู้และประเพณีที่ได้รับ สืบต่อกันมา”

---

¹ปรมาตม์ ประโยชน์อย่างยิ่ง เนื้อความอย่างยิ่ง ความจริงอันเป็นที่สุด ชื่อพระอภิธรรมปิฎก

ข้อ 2. คำถาม อัล-กะอะบะฮ์ และหินด้า สำคัญอย่างไร

คำตอบ อัล-กะอะบะฮ์ คือสิ่งก่อสร้างรูปทรงสี่เหลี่ยมที่ท่อนนบีอิรอฮิมและนบีอิสมาแอล บุตรชายช่วยกันสร้างขึ้นจากรากฐานเดิมที่มีเหลืออยู่ตามที่ได้รับบัญชาจากพระผู้เป็นเจ้า อัลลอฮ์ (ซุบหฺ) เมื่อประมาณ 200 ปีก่อนคริสตกาลในปัจจุบันคลุมไว้ด้วยกำแพงสี่ด้าน ปักอักษรอาหรับด้วยดินทอง ซึ่งเป็นพระนามของพระองค์อัลลอฮ์ (ซุบหฺ) และใจความจากคัมภีร์อัล-กุรอาน ทั้ง 4 ด้าน

อัล-กะอะบะฮ์ มีชื่อเรียกอยู่หลายอย่างตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอาน แต่นามที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดคือ “บัยตุลลอฮ์” ซึ่งแปลว่า “บ้านของอัลลอฮ์”

อัล-กะอะบะฮ์ ใช้เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ (ซุบหฺ) เป็นสถานที่ประกอบพิธีฮัจญ์ และพิธีฮัจญ์นี้ก็ได้เพิมปฏิบัติในสมัยของท่านศาสดามุฮัมมัด (ศ็อลวา) หากมีมาตั้งแต่สมัยก่อน ๆ แล้ว และมนุษย์ที่เริ่มฏอวาฟ (เวียนรอบ) อัล-กะอะบะฮ์ คนแรกของโลกก็คือ นบีอาดัม นั่นเอง

ด้านตะวันออกของอัลกะอะบะฮ์ เป็นที่ตั้ง “หินด้า” หินด้านี้มิใช่หินศักดิ์สิทธิ์ หากแต่เป็นหินธรรมดา ดังเช่นท่านอุมร์เคยกล่าวขณะที่จะจูบหินนี้ว่า “แท้จริง ฉันรู้ดีว่าเป็นหินไม่ให้คุณไม่ให้โทษแต่ประการใด หากฉันไม่เห็นท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลวา) จูบเจ้า ฉันก็จะไม่จูบ

จุดที่ตั้งของหินด้านี้เป็นจุดเริ่มต้นของการฏอวาฟ คือการเดินเวียนซ้ายรอบอัล-กะอะบะฮ์ ปัจจุบันมีผู้ไปประกอบพิธีฮัจญ์ในบิหนะฮ์ เป็นจำนวนล้าน ๆ คน จึงเป็นการยากที่จะเข้าไปจูบหรือสัมผัสหินด้านี้ได้

ข้อ 3. อิสลาม หมายความว่า สันติ การที่ประเทศตะวันออกกลางซึ่งเป็นมุสลิม ทำสงครามกันนั้นจะถือว่าเป็นการละเมิดบทบัญญัติของพระเจ้าหรือไม่

ตอบ ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนปฏิบัติดี แต่ในปัจจุบันคนในทุกศาสนาต่างอยู่ในภาวะสงคราม ต่างกระทำการรุนแรงต่อกัน ทั้ง ๆ ที่การทำสงครามมิได้เป็นศาสนกิจของศาสนาใดทั้งสิ้น

อิสลาม ไม่มีบทบัญญัติให้กระทำการสงครามหรือกระทำการรุนแรงใด นอกจากการต่อสู้เพื่อป้องกันตัวหรือปกป้องศาสนา

พระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน ได้กล่าวถึงเรื่องการทำสงครามไว้หลายโองการ เช่น

- สูเจ้าจงทำการสู้รบกับผู้คุกคามและจงอย่าละเมิดแท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ไม่ทรงรักผู้ละเมิด

- การอนุญาตให้ทำการต่อสู้นั้น เฉพาะแก่บรรดาผู้ถูกกดขี่
- และจงสู้รบกับเขาเหล่านั้น เพื่อความยุติธรรมจะไม่เกิดขึ้น

ถ้าหากว่าอีกฝ่ายหนึ่งยุติการสู้รบ ก็จำเป็นที่คู่สงครามจะต้องยุติการสู้รบด้วย พระองค์อัลลอฮ์ตรัสไว้มีความว่า

- ถ้าหากว่าเขาเหล่านั้นโอนอ่อนสู่สันติภาพ ดังนั้น สู้เจ้าก็จงโอนอ่อนตาม
- ถ้าหากว่าเขาเหล่านั้นยุติการสู้รบ ก็จะไม่มีการสู้รบอีก เว้นแต่กับผู้ที่อธรรมและถึงแม้ว่า อิสลามจะไม่อนุมัติให้ทำสงครามเว้นแต่จะด้วยกรณีพิเศษ แต่อิสลามก็ได้ระบุไว้ให้เตรียมการสู้รบไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันการรุกราน ซึ่งพระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้มีความว่า

- สู้เจ้าจงเตรียมกำลัง เพื่อสร้างความเกรงขามแก่ศัตรูของอัลลอฮ์และศัตรูของพวกสูเจ้าเท่าที่จะมีความสามารถ

พระองค์อัลลอฮ์ทรงส่งเสริมให้บุคคลยุติการสู้รบ ในเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งยุติและมีความต้องการสันติภาพ ซึ่งพระองค์ได้ตรัสไว้ มีความว่า

- ถ้าพวกเขาล่าถอยจากสูเจ้า และไม่สู้รบกับพวกสูเจ้า พร้อมกับเสนอข้อสันติภาพแก่สูเจ้า ดังนั้น อัลลอฮ์ไม่ทรงกำหนดทางให้แก่สูเจ้าเพื่อขัดขวางพวกเขาอิสลามเรียกร้องไปสู่สันติภาพและการเสริมสร้างความผาสุกภายในสังคมโลก
- พร้อมกันนี้ก็ถือว่ามนุษย์ทุกคนนั้นเป็นพี่น้องกัน มีสายเลือดเดียวกัน โดยเหตุนี้อิสลามจึงส่งเสริมให้มีคุณธรรมกับทุกคน

ท่านศาสดามุฮัมมัดได้กล่าวว่า

- จงอย่าเกรงต่ออัลลอฮ์ ไม่ว่าท่านจะอยู่ ณ ที่แห่งใดจงติดตามความชั่วด้วยความดี เพื่อจะลบล้างความชั่ว และจงอยู่ร่วมกับมนุษย์โดยมีจรรยาธรรมที่ดีงาม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่า การทำสงคราม ด้วยเหตุผลที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ตามบัญญัติของอิสลามย่อมละเมิดบทบัญญัติของพระเจ้าทั้งสิ้น

สำหรับปัญหาของประเทศในตะวันออกกลางเป็นปัญหาที่ซับซ้อนมาก ทั้ง ๆ ที่ส่วนใหญ่เป็นประเทศมุสลิม ทั้งนี้เพราะมีแมงมุมตัวใหญ่ ๆ คอยชักใยอยู่เบื้องหลัง จนบางครั้งต้องทะเลาะกันเองหรือรบกันเอง และส่วนใหญ่แล้วประเทศเหล่านี้ล้วนแต่เคยเป็นเมืองขึ้นของประเทศมหาอำนาจ พวกมหาอำนาจเหล่านั้นมีผลประโยชน์ในตะวันออกกลางมากมาย สำหรับพวกนายทุนผลิตและค้าอาวุธก็ต้องการผลประโยชน์จากการค้าอาวุธ ปัญหาใด ๆ ที่มี

ผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวพันอยู่ด้วยแล้วจะแก้ได้ยากมากจึงสร้างความสับสนให้แก่พวกประเทศ
อาหรับเหล่านั้นมากจนไม่สามารถจะมีความสามัคคีกลมเกลียวกันอย่างแท้จริง ฉะนั้นการทำ
สงครามกันเองในบางกรณีจึงอาจจะละเมิดบทบัญญัติของพระเจ้า

แต่การทำสงครามกับผู้รุกรานยิวหรือพวกกองโจรอิสราเอลของพวกอาหรับเข้าหลัก
เกณฑ์ที่อิสลามกำหนด ฉะนั้น ตราบใดที่ประเทศมหาอำนาจยังส่งเสริมให้อิสราเอลรุกราน
อาหรับเพื่อขยายดินแดนต่อไปแล้ว ตราบนั้นความสงบสุขในตะวันออกกลางจะมีขึ้นไม่ได้